

UNIVERSUL
LITERAR

REGELE FERDINAND I

An. XLIII, Nr. 30.
24 Iulie 1927.

Lei 5

VEGHE

lui RADU GYR

De veghe stau. Aștept să cadă-o stea
 Și unda unui iaz să se'nfioare,
 Să plângă-un glas departe, undeva,
 Și'n zori aștept să mă îmbrace cu soare.

Eu stau aci demult, -- că m'am născut
 Cu umbrele odată, cu lumina,
 Cu apele'ncețate, de smarald,
 Cu zorile ce'mbrohodesc colina.

E-hei, drumeț! Abate-te din drum!
 Ridică-asupra mea din brâu, secura.
 Să izbucnim în hohot, tu și eu,
 Așa precum va hohoti pădurea!

Vei înlemni privind secura grea!
 Tăișul de argint, în loc să'mplânte
 Fiorul morții'n mine, -- ușurel
 Va'ncepe ca o coardă, lin, să cânte...

Și voi rămâne vecinic să aștept
 Să cadă-o stea ce nu vrea ca să cadă...
 Pe trunchiul timpului, ca un altoi
 Voi crește vecinic, fermecată mladă!

Mă vor uita și stele, cer, pământ,
 Și oamenii de mine-or să se-ascuză.
 Va împietri și timpul... Gândul meu,
 Ca o albină va dormi pe-o frunză.

De veghe stau, Aștept să cad' o stea,
 Și noaptea cea din urmă, i cea dinfăi.
 Sub cerul greu, încovoiat, adorm
 În erburi mari cu luna căpătăi.

N. MILCU

Cerbul de lumină *

BCU Cluj / Central University Library Cluj

lui N. MILCU

De vei sui, cum suie potecile-agățate
 cei nouă munți pe care -- în vârful -- stă furtona,
 și nouă mări vei trece precum le trece luna,
 și ei bate nouă codri plini de jivini spurcate,

și vei avea un vultur crescut de mic și care
 acum, voinic, să poată să mi-te ducă'n ghiare
 cu sboru-i peste nouă prăpăști care fierb,--

într'un amurg, drumețe, o săntâlnești un cerb

hând apă aurită dintr'un izvor de soare...
 ...Și cerbu' avea-va coarne de porțelan, în vânt,
 și coapse verzi de sticlă și vei vedea că-i sânt
 chiar din smaragd cioplite subțirile-i picioare...

Ci tu, nu îți lua arcu din spate și nu scoate
 din tolba ta de piele săgeți ce moarte duc,
 ci lasă tolba'n pace și uită-ți arcu'n spate
 și șueră o doamnă bătrână de haiduc, --

și-o să te-audă cerbul cu totul și cu totul
 de sticlă, -- și'nainte-ți îngenunchind, 'ți-o linge
 blând, palma, cu o foaie de trandafir, și botul
 îi va suna când mâna-ți, mângâietor Lafinge!...

...Și cum te-o prinde noaptea, să dormi cu cerbu'n flor,
 cu botu-i de lumină răzmat la tine'n poală...

Și-a doua zi, în zori,
 când dimineața goală

va ațăța verdeața, --
 tu vei vedea cum cerbul, scânteițor, se scouă
 cu zorile răsfrânte în coapse și'n picioare,
 și ia-te după cerbul strălucitor ce sare
 cu soarele în coarne și'n trup cu dimineața!...

...Și cum vei merge'n urmă-i cu fruntea 'n dimineață
 îți vei șopti că cerbul ce-ți linge aspra mână
 e -- poate -- un prinț pe care l-a fermecat vre-o zână
 punându-i viața'n sticlă și sticlel dându-i viață!...

Și cerbul blând și omul lung drum au să colinde,
 când, deodată, 'n față s'o face -- un codru plin de
 copaci de piatră scumpă cu crângi de chilibar,
 pe care cuiburi albe de fildeș și cleștar
 s'or legăna, s'adoarmă 'nauntru pasări rare
 cu ciocuri de luceafăr și pece de'nserare...

Și când în codru-acesta de basm vei fi intrat,
 din cuiburile albe porni-vor să se-adune
 nu cântece știute de pasări, ci -- minune!
 doar cântece de aur și de argint curat!...

Și cum călcând pe cântec, le-i soarbe cu nesaț,
 mergând ca'n basm pe cel-alt țărâm subpământean,
 dintr'un copac de-agată îți va sări pe braț,
 scâncind, o veveriță întregă de mărgean!...

Și -- lucru straniu! -- dintre stuțisuri, or să iasă
 un urs de vată albă și-o vulpe de mătăsu'...

Apoi, de-un fel cu cerbul ce-o căuta smicele,
 se vor culca în cale-ți alți cerbi strălucitori
 și ciute cristaline de poți să vezi prin ele,
 sticloase căprioare și șubrezi căpriori

pe care tu, drumețe, ce bați pământul larg,
 n'o să'ndrăznești să-i mângâi, de teamă că se sparg!...

RADU GYR

*) Fragment din „În drum spre Stânta-Mietcuri”, din volumul de poeme „Plânge Strâmbă-Lemne”.

O vizită neobișnuită

Pisica birmană, cu blănuiri moi în culoarea chihlibarului ars își roti ochii enormi albaștri „de fakir”, după cum explica doamna Mitzou, înconjurată de cercuri largi de aur, privindu-mă cu lene și indiferență. Soțul, în aceleași blănuiri, de aceeași culoare, nu avea ochii Iris-iei; capul lui era capul unui chinez, cu mustăți lungi, cu ochii — două linii oblice ridicate spre tâmplă — în adâncul cărora se ascundea cea mai totală absență — sau mister — după cum încerca să explice doamna.

— Mitenka și Iris — începu ea...

Doamne, mă gândeam eu, de ce pisoiul o fi având numele unui mujik de gubernie rusească și pisica al unei fabrici de pudră de calitate inferioară.

Mitenka și Iris, reluă doamna, sunt de origină sfântă. Străbunii lor erau păstrați în altarele templelor birmane și în zilele de sărbătoare, pisicile sacre erau împodobite asemenea dansatoarelor și arătate mulțimii credincioase. Să sperăm însă că Mitenka și Iris nu-și amintesc nimic din această glorioasă descendență; s'ar sinucide poate, de mizerie.

Mitenka și Iris s'ar sinucide poate de mizerie! Dar sunt sigur că dacă principiile animale și-ar aminti ilustra lor origină, ar găsi că pe perinele moi, persane, e mult mai confortabil decât pe altarele reci de marmoră, în cuștile înalte de eben.

Trecem la ceai — Doamna Mitzou e puțin contrariată și degetele lungi bat nervos pe marginea farfurioarei din porțelan de China. Caut să găsesc explicația acestei nervozități. Iui recapitulez gesturile și cuvintele, căutând în ele, ceva ce ar fi putut-o contraria; dar nu găsesc nimic în afară de obiceișinua strict personală, pe care am omis-o în gând despre numele celor două odoare ce au rămas insensibil îmbrățiate, pe perinele moi persane, din camera alăturată.

Totuș nu cred că doamna Mitzou să meargă într'altă cu spiritul de observație, încât să pătrundă cele mai intime gânduri ale mele.

Caut să distrez puțin această ființă numai coarde și numai fior de artă, vorbindu-ne de muzică, preocuparea și pasiunea ei; dar asemenea criminalului ce vine mereu la locul crimei, gândurile mele sunt învăluite de prezența celor două pisici.

Iui iau inima în dinți și întreb:

— Cine le-a dat numele?

Doamna Mitzou ridică ochii enormi violeți ca două stânjenci pe lacuri somnoroase și mă întrebă ca venită din altă lume:

— Cui?

— Pisicilor, minunilor de alături, încerc eu.

— A, pisicilor... și doamna Mitzou roșește ușor. Iris e nume dat de mine. Nu-i așa că e grațios? Pe Mitenka l'a botezat Alphonso, prințul.

Prințul, mă gândesc eu, care prinț? Ce nume de personaje romantic?

— Prințul, reluă ea — și observând aerul meu căzut din nouri — În casa căruia ne găsim acum.

Mă uit împrejur. Sunt într'adevăr într'un apartament princiar. Mă condamn pentru lipsa mea de atenție și îmi fac aspre observații, pentru stângăcia de a

nu-i fi spus nici un compliment până acum.

Pe tapetul de mătase, pictat cu flori luxuriante de China, autentice estampe japoneze, o copie de pe un tablou vechi, persan, în care femeile cu capete mici și fine, poartă coafuri fantastice de înălțimea turnurilor babiloniene. Un perete înbeg e ocupat de portretele iluștror strămoși, în papuci de fir, cu căciuli circaziene împodobite cu pietre scumpe și pene, cu scurteci îmblănite cu vulpi albastre și fețe crunte, privind din ramle negre de eben, cu muștrare.

Sub ei, din biblioteca scundă, rade diavolește, întrecaga operă a lui Strindberg, legată în piele de șopărlă.

Alături, portretul doamnei Mitzou, diformat de arta unui pictor original, cu ochii depărtați atât de mult unul de altul, încât văzut dintr'o parte, portretul pare a avea un singur ochi, frumoasă, sa creatură de lângă mine, care a putut fi văzută prin prisma artei sub o înfățișare de ciclop.

Soneria discretă, ca învăluită în bumbac mă smulge acestor reflexii și simplitate nervozitatea doamnei Mitzou. Măinile înguste se ridic și se așază pe părul foarte blond, ca doi fluturi albi, odihnindu-se pe un disc de lună.

Rămâne astfel, neclintită, cu privirile prelungite dincolo de ușile închise, cu nările mici vibrând nerăbdătoare. Dar misterul se desvăluie, ușile se dau în lături și un tânăr palid, cu părul ondulat negru și privirea blândă de arhanghel înaintență ca o săgeată slobozită dintr'un arc nevăzut, către Mitzou. În graba mea de a mă ridica, sunt gata să răstorn măsura de ceai. Prințul afa-bil m'a și zărit și înainte ca Mitzou să aibă timp să mă prezinte îmi strânge mâna atât de cordial încât mă sgudui în întregime și poate chiar mi-aș pierde echilibrul dacă mâna stângă nu s'ar crampona de speteaza unui scaun de lângă mine.

Acum suntem trei. Mitzou sprintenă își ondulează talia de șarpe înalt printre noi. În obrazii rotunzi au înflorit două ciclame aprinse. Prințul e de o sinceritate care mă dezarmează. În chip firesc își scoate haina și o pune pe marginea unui scaun înalt.

Calitatea dubioasă a bainei, contrasta

ză cu rezemătoarea numai baer și ivorin. Dar prințul este un democrat și lucrul acesta mă bucură. Prin fața ochilor mei, trece acca clipă, marea frescă în-săngerată a Habsburgilor. Da, un democrat, căci după câteva clipe apars din camera de alături în pantofi de casă din piele de vișel, la călcăie având cusăturile desfăcute.

Dar ceace într'adevăr mă miră și chiar mă sperie, e când aflu că prințul e socialist. Iui reproșez că nu-i văzusem cravata, de culoarea steagului roșu. Acest simbol îl caracterizează pe deplin. Îl admir și mi-e frică. Abia acum îmi explic numele lui Mitenka. Dar prințul începe să vorbească. Din acest chip de arhanghel, vorbele cad aspre, greoaie, prelungite, ca o cireadă de bivoli negri, trecând peste o apă limpede, într'o dimineață de cleștar.

Prințul a fost la Moscova, la Petrograd Prințul a vizitat universitățile rusești și opera și muzeele. Dar prințul a ales și iubește pe mujikul inconștient și alcoolic și nu se sfiește să o spună.

Pela clubul socialist din București, nu mai dă. Românii nu sunt suficient pătrunși de spiritul propriei lor responsabilități — spune Prințul. Totuși, din ramle lor domnești strămoșii nu reacționează, căci Prințul are amabilitatea să mi-arate colecția sa personală de estampe, documente, manuscrise și autografe ale vechii aristocrații valache.

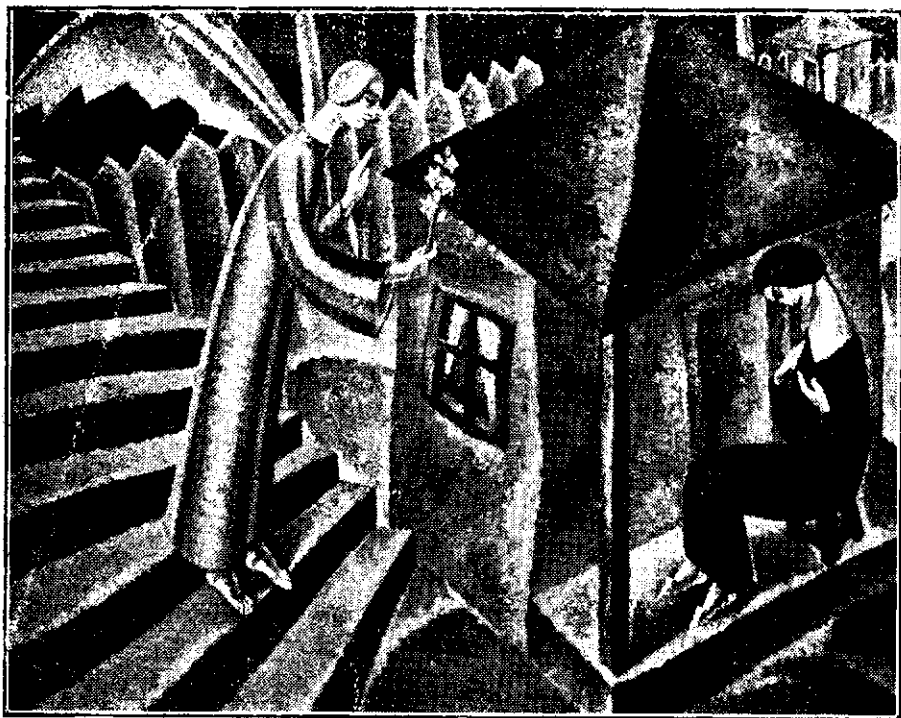
Mitzou e transportată. Privirile ei lungi se îndreaptă către mine, par'că mi-ar spune: — „Vezi, asta e prințul Alphonso, emblema mea”.

Nu îndrăznesc să o contrazic. Mă gândesc numai la despezile de marmoră, printre cari au înflorit putregaiuri.

Și că Prințul să-și arate toate însușirile neamului său, se apropie de pianul deschis de concert, care rânjește sinistru pe suporturi de cristal. Emoția mea e de nedescris. Sunt sigur că Prințul o să dea un „fiasco” și picături de apă îmi apar pe frunte. Caut cu desnaidejde privirea doamnei Mitzou; dar grațioasă faptură s'a înzolecit în jurul ei însăș pe perinele de pe covor, cu pleoapele lungi plecate, cu palmele întoarse dela încheeturi, într'un sbor închipuit. Mă resemnez și în fotoliul larg aștept decapitarea.

Și decapitarea începe... dar e o decapitare dulce ca o morfină... „Paletica lui Beethoven începe domoală, cu pre-

CORNELIU MIHĂILESCU: BUNA VESTIRE

(Salonul oficial)

ludii de vis. Degetele prințului se lungesc și se confundă cu elapele de ivoriu; bemolii îndoliați prelungesc în luciul negru al pianului, aceste degete, la infinit. O atmosferă roșie ca o pânză de păianjen se întinde în cameră, din câteva lustre de argint, din care luminile vii au dispărut brusc. Văd mâna doamnei Mitzou, retrăgându-se ca un destin, dela butonul electric. O nostalgie vagă se țese peste gânduri.

Mitzou abia se mai distinge ca o uriașe floare neagră, pictată pe lumina roșie.

Dar o notă stingeră țipă ca un instinct redestepat. Toată odaia se ridică spre magia acestui sunet unic. Toate mobilele au dispărut sub această baghetă tragică. Intre ziduri goale luminate sensual de lămpile roșii, mâna prințului, prelungită la infinit, ține în vârful unui deget masecat de un bemol negru, țipătul foamei de iubire. Pe mâinile doamnei Mitzou au înflorit inele, de garoafe roșii. Nota unică persistă flămândă înaltă și subțire ca un ac de argint, trecând neîncetat peste nervii unui bolnav.

Iadul din cameră strălucește ca un incendiu. Ochii doamnei Mitzou — lacuri fosforescente — mă prind în orbita lor și se joacă cu mine, asemenea pisicilor cu un ghem. Și nici nu știu când linia curgătoare a goldurilor mici s'a lipit de mine și gura otrăvită s'a agățat de urechea mea ca un cercel. Mânia mea alunecă în ritmul muzicii pe formele perfecte creații de lângă mine. Nu am timp să caut o explicație acestei apropieri subite.

Orice urmă de logică a atipit în acest moment. Ca un arc întins, gata să plasească, gândurile s'au întrerupt brusc, degetele Prințului se sbat și se convulsionază pe clape, ca și când ar încerca să prindă un stol. Dar coardele grave, notele grele aleargă acum în cavalcadă furioasă, furtuna bemolilor negrii urcă treptele albe ale clapelor cu furie, să prindă nota unică, subțire, care persistă perfidă în cântecul ei solidar.

Mitzou și cu mine, încet, pe covoare, alunecăm ca niște râme spre camera de alături.

Sint parfumul cărnii ei, parfumul luxuriant al cutiilor de sanial, în care sunt închise arome de preț. În jurul nostru pământul se învârteste vertiginos, prin ușa deschisă plânsul lui Beethoven își închiagă hohotele în jururi fosforescenți. Odaia roșie e o magie, tu care un vrăjitor schimbă destinele oamenilor cu fiecare notă — și toate alunecă în goluri iremediabile.

Pisicile birmane, ca două cocchine vii, stau agățate pe covorul din perete și ne privesc fix.

Doordată toate se opresc. Talgere grele de bronz se prăbușesc profund în goluri. Mai lunge în urechi tropotul unui cal ce se depărtează; sub gene sărutul unui vis. Susurul liniștii începe să toarcă deasupra capetelor noastre. Amintirea celor din urmă sunete, cade mototol prin unghere și mulțumită lustrelor de argint, iadul a dispărut.

Când Prințul, trăgându-și pantofii desculți se apropie de noi, Mitzou ține în brațe pe Iris, care doarme; eu scutur liniștit pe marginea scrumierii, țigara mea, care e pe sfârșit. Prințul își aprinde luleaua, din care pufue cu sgomot și înainte de a avea cu timp să mulțumesc prințului Mitzou s'a și repezit lipindu-se de el, cu recunoștință în ochii candizi, ca doi stânjenei după ploaie. În fața acestei efuziuni conjugale simt că prezența mea e cu totul nelalocul ei și mă ridic.

Fericita pereche mă conduce până la ușă. Mitzou îmi trimite din vârful degetelor salutări prietenoase. Prințul Alphonso mă invită pe curând la o partidă de șah. Pisicile birmane mă petrec cu privirile în circumvoluție de absență. Ajuns în stradă, o iau încet pe calea Victoriei. Aerul rece mă înviorează și zăpada virginală șterge încetul cu încetul prezența incendiată a acestui ceas valpurgic. În colț cu strada Clementei mă întâlnesc cu amicul meu Oscar Vioreșcu, un adevărat om de lume, care nemiadmițând nici o obiecțiune, mă invită să iau masa la el în familie.

În timpul războiului, câțiva notabili germani se întâlneau adesea într-o cafenea din San-Francisco pentru a bea în sănătatea armatelor Kaiserului. Într-o zi veni în California vestea că Verdunul a căzut. Imediat notabili germani trimiseră la Verdun, Kronprințului, o scrisoare de felicitare. După câteva luni, scrisoarea se întoarse la San-Francisco. Un factor pe cât de patriot, pe atât de umorist, scrisese peste adresă aceste cuvinte:

„Na sosit încă la Verdun!”

Tristan Bernard este celebru prin glumele lui ironice, unele din ele de o agresivitate dureroasă.

Afel, de curând, se mărită, la Paris, o artistă care nu mai e în prima tinerețe.

Cum artista cu pricina joacă rolurile de cochetă, Tristan Bernard aflând de căsătoria ei, exclamă cu un aer de candidă naivitate:

— Ce ție și cu cochetele astea! Când se apucă să fie tinere, nu mai isprăvesc!

Când faimosul pictor englez Sir John Lavery a realizat frumosul său tablou „Căderea”, care înfățișa pe Adam și Eva în paradisul terestru, el constată că grădinarul său se interesa foarte mult de această nouă producție.

Fără voia lui fu măgulit și într-o zi când bravul om se afla în contemplarea pânzei, pictorul îl întrebă:

— Ei bine, Jack, îți place acest tablou?

Jack ezită un moment apoi, după ce-și scărpină capul, explică:

— Evident, e superb, dar un lucru mă întrigă.

— Care?

— Acolo, în dreapta, e un măr acoperit cu fructe. Or, merele care figurează pe acest arbore aparțin unei spețe, a cărei producție, prin altoit, se face deabia de 20 de ani. Cum știți d-voastră, că ele au existat și în raiful pe pământ.

Într-o zi, Dumas se întâlnește cu Victor Hugo care citea un ziar.

— Crezi tu, exclamă mândrul autor al lui „Hernani” că acest ziarist pretinde că Vigny ar fi întemeietorul dramei istorice!..

— Imbecil, replică Dumas, ea și cum toată lumea n'ar știe că eu sunt întemeietorul ei..

Nu se spune dacă Victor Hugo a prelungit convorbirea.

RUD. A. KNAPP

Nu am curajul să spun scumpului meu amic de ce nu aș putea deocamdată să mai accept astfel de invitații — dar rezist cu ultima îndârjire.

Mă îndrept cu oarecare melancolie spre singurata mea locuință. Nimic nu mă împiedică totuși, de a mă privi cu satisfacție în defileul de vitrine ce găsesc în drumul meu.

SANDA MOVILĂ

PETRECERE

II.

SYLVIUS ROLANDO

Petrecerea a izbucnit pe la ora trei după amiază, dintr'odată zgomotoasă...

Un cor puternic, sunând multiplu și divergent, dar din toată inima, a deschis oarecum oficial, petrecerea, felicitând de la ușă pe Gyuri baci, cu un „mulți ani trăiască” triumfal, magnific. Apoi irumperea în camerele sărbătoritului s'a produs la fel, spontană și cordială. A fost o năpustire violentă, plină de fericire și de apetit, iar împrejurul celor doi sărbătorii o gâlceavă de manifestări zgomotoase și brutale, îmbrățișări, strângeri de mână, trageri de urechi...

Cele două camere ale lui Gyuri baci s'au umplut dintr'odată... ele stau parcă sub presiunea unui amestec de forțe, încărcate cu gălăgie, veselie și sinceritate... Vocile se încruciează și se suprapun, vacaramul crește din plin, colectivitatea are intuiția precisă și măreață a petrecerii.

- La mulți ani, șefule!
- Ura!... Trăiască Gyuri baci!...
- Să trăiți fraților!
- Noroc și sănătate!...
- Acum să bem vin!...
- Să bem, să bem, să bem mereu!...

Din toate părțile se aud felicitări, strigări ca la horă, glume... Sufletele s'au aprins, petrecerea a început...

Locuința intendentului a fost complet transformată și adaptată scopului imediat... Mai întâi intrarea!... Ghirlande bogate de verdețuri și ramuri de brad, oblice înfipte, ca mici stegulețe verzii, împodobesc violent, nepotrivit și strigător, coridorul... În dormitorul golit de paturi și de celelalte mobile, s'au adus scaune străine și bănci, care înșirate pe lângă zid, dau camerei, un aspect de sală de dans, de complet... O laviță acoperită cu un covor, a fost intenționat lăsată într'un colț. În mijlocul odăiei pe o masă, stau ieșite și străine, o pereche de cărți de joc, o cutie cu bomboane și o sticlă cu liqueur umflată în pântec, cu o garnitură de mici păhărele prinse într'o armătură de metal, vrând parcă, să stabilească valoarea și ierarhia încăperii și să impună ca într'o cameră de recepție, ca într'un salon, la o suficiență decență, la o acuratețe de limbaj și la o distinsă ospetie... A doua cameră este bucătăria... Dar și aceasta a fost atât de pofticios întocmită și cu atâta artă împodobită, încât și-a pierdut caracterul înăbușitor și trivial, fără să-și denunțe rolul gospodăresc și ospitalier. Toate uneltele tehnice: oale, tingiri, castroane, au fost dosite... Două fripturi: una de miel, cealaltă de vițel, pregătite de Doamna Barița, soția lui Gyuri baci, după un secret croat — Dumneaei este croata, de origină — cu ornamente de pătrunjel, morcovi, caralabe și sfeclă, flancate de două torturi și de o șuncă întreagă, transformă plita în bufet, după cum crucea și pământul de busuioc, preschimbă o masă banală în altar. Dar încăperea are și alte însușiri ospitaliere... Câteva măsuțe discrete, înconjurată fiecare de scaune, îi dau un caracter simpatice, intim, de cărmuioară prețuită doar de cunoscuți... Într'un coș de rufe, stau gospodărite ca niște rezerve prăjiturile: uscături cu magiun și aluaturi umplute cu nuci și mac, iar în cuporul cald cu miroșuri agreabile, se pot bănui și alte bunătăți... Mai sunt încă

agregate comestibile, multe și mărunte: ridichi, mezeluri, bucăți de slănină, cărnați și fructe uscate, smochine, mere, prune... care se pierd pe lângă impunătoarea forță desprinsă de pe plită, după cum se pierd lunțile de pescari, pe lângă niște ciupăci... Dar simpatia odăiei pleacă din altă parte... Într'un colț, chiar lângă ușă, sunt peste treizeci de sticle cu vin, una lângă alta, aliniată în rânduri, ca o falangă macedoneană. Da!... Bucătăria este cu gust întocmită și duplă; ea face onoarea celor doi gospodari amfitrioni...

După felicitări, adunarea s'a rupt ca la o poruncă. În salon au rămas doar femeile, iar bărbații, oameni serioși, au trecut, fără să mai piardă un timp inutil, în bucătărie, unde Domnul Abrudan făcându-și cruce, a imprimat dintr'odată adunării, un caracter solemn, sfânt și cinstit, de praznic, cu hotărâta obligativitate și cuviință, de un anumit sistem și durată.

- Apoi, să ne trăiești, Gyuri baci!...
- Să trăiești și dumneata, frate Vasile!...
- Când ne-o fi mai rău, ca azi să ne fie!...

- Drept zici... bună vorbă!...
- Apoi noroc, Gyuri baci!...
- Să trăiți, fraților!...

În salon e prietenie mare. Barița, nevasta lui Gyuri baci, căreia toată lumea îi zice Turca, după o alintare croată, și Rafira, nevasta domnului Abrudan, două vechi dușmance, azi s'au îmbrățișat. Așteptând pe ceilalți musafiri, Turca ca o femeie bine crescută, ce își asumă

responsabilitatea petrecerii, a deschis lavița, expunând în admirația tuturor bogățiile acumulate acolo, țesături, covoare și lucrături croate.

Între acestea sosește și domnul Ștefănescu. Domnul Ștefănescu e regătean și cunoaște uzanțele unei vizite. E gătit de circumstanță: jachetă, ghete de lac, mănuși albe și pălărie tare. Domnul Ștefănescu e mic și slab; atât de mic, în cât pare un jocheu îmbrăcat, între două curse, cu un surtuc prea lung. Intrarea lui repezită, cu un buchet mare de liliac într'o mână și cu pălăria în cealaltă, are ceva umoristic; pare a fi un personaj de cinematograf, cu atât mai mult, cu cât întreaga lui făptură e stăpânită de cea mai mare importanță și seriozitate.

— Felicitările mele, madam Gebe!... Și să vă trăiască!... Primiți aceste flori din partea mea...

— Să trăiești și dumneata, domnule Ștefănescu, și în curând să-ți jucăm la nuntă!...

— Ah!... Grea afacere... eu nu mă'nsoresc niciodată.

— Nu se știe, domnule Ștefănescu...

— Pe onoarea mea... Burlac m'am născut, burlac am să mor...

— Nu zi vorbă mare, domnule Ștefănescu...

— Zău așa... Dar apropo, unde-i Gyuri baci?

— Dinecolo, cu prietenii...

— Mă ieraiți un moment... Mă duc să-l felicit personat.

Domnul Ștefănescu trece în bucătărie, unde i se face o primire măreață.

— Bine-ai venit, domnule Ștefănescu! Ia vino'ncoa!

— Să trăiești, Gyuri baci!

— Să trăiești și dumneata, domnule Ștefănescu!

Și se îmbrățează... După acest act

N. N. TONITZA : CLOWNUL CEL TANAR

cordial, domnul Ștefănescu, fără a asculta de invitarea obștească, rămâne în picioare și începe o cuvântare solemnă, oficială, obligând pe toți comensii să-l asculte în aceeași atitudine.

— Domnilor, îmi permiteți să adresez câteva cuvinte, fratelui și colegului nostru, domnului Györgi Gebe Laszlo... Domnilor, petrecerea noastră de azi, e mai mult decât o simplă petrecere!... Sărbătorim azi, nu numai pe un prieten devotat, ci pe un om, care și-a înclinat viața științei și deci umanității!... Căci, ce suntem noi, domnilor? S'o spunem cu curaj, fără falsă modestie... Suntem niște elemente indispensabile științei și deci umanității!... Mă bucur din toată inima pentru această dovadă de solidaritate, care trebuie să fie la baza legitimității noastre revendicări, sociale și morale. În calitatea mea, de președinte al societății laboranților din Cluj, dați-mi voie să aduc prinosul meu de recunoștință și de devotament iubitelui nostru coleg, domnului Györgi Gebe Laszlo, și să-i urez o viață lungă și fericită, pentru propășirea științei și fericirea umanității!... Să trăiești, frate Gyuri!...

Cuvântarea domnului Ștefănescu a produs un entuziasm sincer. Cei doi prieteni s'au îmbrățișat încă odată și au băut câte un pahar de vin, apoi cu toții s'au așezat la masă, afară de domnul Ștefănescu, care s'a retras odată cu femeile, ce veniseră la ușă să asculte cuvântarea, parecând aspirat în salon de un puternic aparat de curățit. Căci domnul Ștefănescu este un prost băutor. Băutura îi face silă și hiperaciditate. În schimb, domnia-sa iubeste femeile. Din pragul ușii, unde s'a oprit, el examinează acum, cu un ochi de cunoscător, adunarea feminină... E mai întâi Rafira, nevasta lui Abrudan, îmbrăcată moștește cu un laibăr negru de catifea, înfoiată cu tot felul de fuste scorbite și plisate mărunț, cu cisme tari în picioare, privind morocănos și bleg, în totul având un aspect redus și tâmpit... Apoi, doamna Fleischer, nevasta mecanicului, o săsoaică spălăcită ca toate blondele între două vârste, tăcută, nemișcată pe o bancă, într'o atitudine modestă, suferindă și stearsă. Mai este Ionca, nevasta portarului Miron Colceriu, o Tigancă maghiară, cu ochi negri pătinași, cu privirea strănie și sălbatecă, ca o melodie de pustă, îmbrăcată, spre a evita orice dificultate de toaletă, cu halatul alb de infirmieră, strânsă la mijloc cu un cordon roșu de piele... Și apoi, încă vre-o câteva femei, românce și unguroaice, îmbrăcate în port, toate de o calitate inferioară prin frumusețe și situație socială... Turca observă atitudinea stingheră a domnului Ștefănescu.

— Vino'ncea, domnule Ștefănescu, să vă zie ceva...

Domnul Ștefănescu se apropie de lada deschisă și se extaziază:

— Dumneata le-ai lucrat, madam Gebe?

— Eu domnule Ștefănescu!...

— E ceva, într'adevăr... splendid și admirabil!...

— Uite-te dumneata... ce lucrătură!...

— Văd prea bine, madam Gebe...

— Mai am o mulțime acasă...

— Tot atât de splendide și de admirabile?

Dar Turca nu poate demonstra și valorificarea artă națională croată, căci un alt cor, de data asta regulat, pe două voci se aude la ușă și apoi izbucnește în odaie ceata băieților și a fetelor.

Lucrarea

Gândirile mele adânci — mai mult jocuri —
Le simt lângă lampa de aur și sincere să le-ăștern
Sub lampa ce-mi ține un soare etern
Pe ritmicul ceasului drum, sub egalele-i focuri —

Esti tu ce-mi dansezi în icoane între timp și lumina.
Penelul și-așteaptă secunda de-odihnă, s'o ia,
Fugarele schițe o prind — și imaginea ta
Îmi crește în pagină, neagră și plină, deplină —

Dar formele dure, din goană, cu greu se'ntregesc,
Le-abate 'n melodicul drum o scurtă furtună,
Din nori nevăzuți, dar adânci, ureă tunetul, tună...
Te-adun din tenebre, sfărmată, și iar te clădesc

Te-am prins din scântei și din cioburi de umbră și nu
Pot ști dacă semeni cu chipul ce-avea il ai —
Și totuși, din scrisu'neurecat și'ntrerupt, îmi răsună,
Ca sufletul meu în neliniște neagră: ești tu,

MIHAIL CELARIANU

Cele mai multe fete au părăsit portul național; nu se mai văd cismele roșii, laibărele verzi și sorțurile multicolore: Toate sunt în costum cochec de servitoare, de subretă, sorț cu bretele peste rochie neagră. Cozile nu mai atârună, în semn de feciorie, împletite gros, cu panglica în vârf, ca la căii gătiți de paradă, ci sunt dispuse modest și grațios în chip de coroană împrejurul capului. Băieții sunt aproape toți la fel, cu haine strănse pe talie, vânătorește, pantalonii în cizme și pălăria cu pană. Cu ei e și domnul Anania. Domnia-sa ca să-și arăte bogăția garderobei, e îmbrăcat în vederea jocului, la fel cu ceilalți, vânătorește... El ține de mână pe frumoasa Bőjike, albă și roză la față, cu pielea întinsă, exagerat de fină, ca o cadăună de pe tabla unui crivat sau ca o reclamă de săpun farmaceutic. E și Biro, fost laborant la farmacie și acum soldat la aviație, într'o uniformă de împrumut, cu pantalonii lungi ofițerești și cu tunica kaki strânsă pe corp, împreună cu Erji, aleasa lui Ioșka, fata de la farmacie, durdulie și mustoasă prin rotunjimile ei pline și în ușor tremur gelatinos...

Amândouă încăperile s'au umplut acum de veselie, de râs, de larmă... Grupuri, grupuri, se strâng, se izolează, apoi iar se împreună... E un neastâmpăr, un freamăt, o pregătire de ceva nou, o așteptare... Dar deodată se produce o rumoare și apoi o tăcere penibilă ca o jenă... Pe ușa salonului a intrat Ioșka! Deși corect îmbrăcat, poate totmai prea elegant, figura lui hădă exală parcă un miros greu, o putoare... Stă câțeva vreme în prag și privește... Erji nepăsătoare, râde într'un colț cu Biro... Încet, ca un om perfect calculat, Ioșka intră în salon. Grupurile se separă în fața lui, făcându-i loc larg și apoi se amestecă între, vrând parcă să-i bareze întoarcerea, aruncându-l în bucățarie prin exprimare, ca pe un vierme dintr'o căisă... În urma lui gălăgia, veselia, se refac... Turca îi ține încă la bomboane și liqueur; de aceea încep protestele și vociferările...

— Unde-s Țigani?

— Vin... vin acum! Mai așteptați puțin...

— Da nu jucăm ceva?

— Fără Țigani nu se poate!...

— Atunci să bem!...

Dar Biro găsește un moment potrivit să-și evidențieze talentele. La cazarmă a învățat feldefel de boșării... unii zie chiar că are „spiridus”... Din buzunar, ca omul pregătit, a scos o sfoară și apoi începe într'un stil de bălei:

— Doamnelor și domnilor, vedeți această sfoară... Bun... Acum, rog pe cineva din onoratul public s'o taie... S'a tăiat?... Bun... E tăiată... Mă rog controlați!

— Tăiată... tăiată... tăiată!...

— Acum... Un, doi, trei... hocus, pocus, preparaudus... Allez, passez... Uite sfoara'ntreagă!... Este?... și desfășoară sfoara întreagă...

Toți râd...

— Bravo Biro, bravo!... Încă odată!... Încă odată!...

Biro, încântat de succes, repetă experiența, după același sistem:

— Doamnelor și domnilor, iată, mă rog frumos, această sfoară... Este?... Este!... Rog acum pe cineva din onoratul public s'o taie...

În pragul ușii a apărut însuși Ioșka, care urmărește cu ochii lui de drac, fiecare mișcare a lui Biro... Când Biro a refăcut prin puterile lui supranaturale, sfoara, Ioșka sare urcios și rău:

— Aici e pungășie... Nu-i nimic adevărat!... Aici e pungășie!...

Adunarea e indignată de îndrăzneala lui Ioșka, dar Biro, ca omul sigur pe secretul său, e provocător...

— Fă-o și tu... Poftim!... Fă-o și tu... Să te vedem ce poți!

— Dă sfoara'ncea...

Ioșka ia sfoara și spre surprinderea generală, repetă experiența, descompunând mișcările timp cu timp, dovedind lent, voluptos, înșelătoria lui Biro.

Dar Biro nu poate dezarma în fața acestui intrus în meserie.

— Doamnelor și domnilor, altceva acum... priviți acest leu... Îl vedeți cu toții... Mă rog frumos, este un leu... Iată!... Îl bag acum în buzunarul hainei... Rog pe onor public să controleze mâinile... Sunt libere de orice înșelătorie... Acum... Un, doi, trei... allez, passez... Iată-l!...

Și la această comandă, scoate banul din șorțul lui Erji... Lumea râde și pe-trece...

— Bravo, bravo. Biro !... Al dracului Biro !... are pe Spiriduș în el !...

Dar Ioșka îl urmărește implacabil.

— Încă odată... și asta-i tot pungășie!... Biro se'nfurie...

— Doamnelor și domnilor: iată leul... Este? Este !... Il bag acum în șorțul lui Erji... Rog pe cineva din onoratul public să controleze experiența... Aici nimic nu-i pungășie, ci totul e experimental, misterios și calculat... Acum... Un, doi, trei... hocus, poens, preparandus... Altez, passez... La porunca mea, banul va ieși numaidecât, din nasul lui Ioșka...

Și cu mâna desprinde de pe figura dezgustătoare a lui Ioșka, banul... Toată lumea râde... Ioșka simte umilița înfrângerii și cruzimea aluziei, dar nu dezarmează...

— Încă odată... Pun rămășag, aici îi tot pungășie...

Biro, în mijlocul emoției generale, repetă experiența...

Într'un colț, scoși din lumea înconjurătoare, Domnul Ștefănescu, istorisește Doamnei Turca, într'un „tête-à-tête" cu deschis, o poveste grandioasă, un fapt eroic, un fapt de arme...

— „Înțelegeți Dumneavoastră, situațiunea și răspunderea mea... Locotenentul mort, sublocotenentul rănit și căzut... lupta compromisă... Imi ziceam: „ce va zice Istoria?"... Atunci m'am înverșunat. Ce mi-am zis?... „Acum să te văd, Ștefănescule !..."

— „Acum ori niciodată... Înainte fraților !... Ura !... Năvăliți... Ura !" și soldații după mine...

— Bravo Domnule Ștefănescu ! Și i-ați bătut ?...

— Stați să vedeți... Când ajungem la poalele dealului și să zicem „Doamne-ajută !" un agent de legătură vine nebun și-mi raportează mie, comandantul luptei : „Să trăiți, Domnule Sergent, Rușii, dau înapoi"... Înțelegeți Dumneavoastră !... Să-mi vie damba, nu altceva. Într'un suflet sunt la ei : „Fraților, gospodiniilor, nu dați înapoi... Compromiteți lupta..." Ei : „nicevo"... Eu iară : Fraților, gospodiniilor, gândiți-vă... ce va zice Istoria..." Ei : „nicevo"... Eu iar : Fraților, gospodiniilor, nu mă nenorociți..." Ei : „Nicevo"... Atunci mă infuriam... „Nicevo, nicevo... frea-ți ai dracului, de pezevenchi !... De mine n'ascultați voi? Bine! O s'ascultați cu toții acușica, de căfea!"

— De cine ?

— De căfea... De mitralieră... Așa-i ziceam noi... zic : „las' pe mine", mă reped înapoi, dau comanda atacului unui subaltern, întorc o mitralieră... și mi țiu pun în Ruși... Ha, ha, ha !... Să fi văzut cum mergeau acum gospodini ! A fost greu până i-am îmbărbătat... pe urmă s'au bătut ca niște smei... Așa-i Rusul ! Să știi să-l iei, să-l îmbărbătezi, să-l entuziasmezi ! M'am întors la comandă, și până n'am atins obiectivul, nu m'am lăsat... M'a feliicitat și Domnul General Averescu... De câte ori mă înfălnesc de atunci cu Dumnealui îmi spune : „Îți amintești de lupta dela Momăia, Ștefănescule? — S'traiiți, Domnule General, cum să nu-mi amintesc ?" — „Ai fost un brav, Ștefănescule" — „S'traiiți, Domnule General, nu mi-am făcut decât datoria !..."

Dar Țiganii au sosit și-și acordează instrumentele... Vorbele, glumele, jocurile de societate, broscăriile lui Biro... toate se opresc deodată... S'aude doar :

D. GHIȚA : STUDIU

— Țiganii... Țiganii... la joc !

Ca introducere, după un protocol instruit la poliție, Țiganii încep cu : „Deșteaptă-te Române" și apoi ca moment psihologic o dau în marsul lui Rakoci

La deschiderea jocului, încep, tot pentru considerente politice, cu hora... Tineretul e pe coridor, Anania cu Bôjike, dau semnalul. Pe rând se prind și ceilalți, iar pe coridor se înjghebează o horă lungăreață și turtită ca o elipsă... Pe scară încep să se scoboare, curioși, nepoftiți, ba chiar oameni străini locului, atrași de muzică și de petrecere... Sunt servitorii și servitoarele de prin clinici, cu prietenii lor, sunt bolnavi, unii în halate de spital, cu bandajele pe ei, alții învoiți la plimbare, îmbrăcați ca de oras, sunt vizitatorii de Duminică...

Pe nesimțite și ei se prind în joc, iar când Țiganii au dat-o în ceardaș, dela un capăt la celalt al coridorului joacă devalma, cea mai pestriță adunare, sănătoșii cu bolnavii, oameni întregi cu cei ciopârțiți, flutură halatele de spital, se înfoaie fustele de port, și tropăiesc cu furie caldarâmul, deopotrivă, cizmele cu tocurile potcovite, pantofii delicați ai fetelor, papucii de spital, ba chiar și cârjele celor neputincioși...

După două ore de băutură, bătrânul Gyuri baci, trecând ușor peste flecăria grandelocventă a excitațiunii alcoolice, a ajuns la acea dispozițiune amplă, liniștită și larg cuprinzătoare, la acea beati-

tudine care înseamnă pragul fericirii, când sufletul e copleșit de senzațiuni line și sentimente moi, de pace, melancolie și visare...

Bucuria invitațiilor e pentru el izvod de prietenie. În suflet, el simte un ușor tremur, ca o adiere de stele în pacea unui lac... Amintiri duioase, desprinse din forma realității, strănse în esaloane imponderabile, speranțe nefrante în dorinți anumite, ci estompate într'un vag viitor și mai ales bucuria clipei, singura care prețuiește, îi mângâie cu o dulce melancolie sufletul său de maghiar slab la băutură și sentimental. Prietenul său, Max Fleischer, mecanicul dela calorifer, sas meticulos, ordonat și sistematic în toate apucăturile lui n'a ajuns la această seninătate ; coerent disciplinat el bea mult dar bea liniștit și regulat, menținând aspectul de seriozitate și demnitate, ca pentru o treabă de mare răspundere, ce trebuie dusă la bun sfârșit, fără elanuri, fără întârzieri. Alături de ei și întretinând o convorbire înjghebată în trei limbi, se află vechiul jandarm austriac, domnul Vasile Abrudan, căruia vinul i-a deșteptat o jovialitate trivială și greoaie, un humor de cazarmă și de poliție, alcătuit din glume proaste, refrenuri de crăsmă, aventuri mincinoase și povestiri pornografice.

(urmează)

SYLVIVS ROLANDO

G â n d

Gând : -- plug
tăvălug,
drum spintecat spre belșug, —
pe trupul cald al pământului fug,
Cu boii colțuroși ai vrerii, în jug...
gând : plug
tăvălug..

Gând : steag drag,
pe șesuri, pe munți, în vânturi pribeag,
în fruntea de oști ce'n inima-mi trag...
gând : steag drag,
peste lungul anilor șirag,
pe-al furtunilor intunecat drumeag..

Ușor, în ușoare
veșminte...

Ușor, în ușoare veșminte,
Sandale de-oțel pe drumul fierbinte.
Legea-mi de fier : „INAINTE”.

Pofta-mi : să lupt,
să sânger,
să risc...

Ținta-mi : ultimul pisc..

A. COTRUȘ

HENRY BATAILLE

BCU Cluj / Central University Library Cluj
EPILOG

Ah, când voi fi aproape de lespedea de piatră
Și va veni la rândul-mi și ceasul morții reci
Mă voi desbrăca pentru temutul somn de vecei
Și-am să arunc așa cum arunci un lemn pe vatră
Povara frumuseții, științei și iubirii
Pe care Tu mi-ai dat-o pe umeri să mi-o port
O, Doamne, spre-a mi-o lua-o atunci când voi fi mort
Când au să se-ofilească pe groapă-mi trandafirii
Și n'o să-mi fie jale că duc de toate lipsă
Vei sta fără podeabe, mi-o fi orice gând șters
În clipa'n care-o neagră și groasă eclipă
Va alunga din craniu-mi întregul univers.
Armoniosul suflu mai fin decât o undă
O, suflul cald al lumii ce mi-o veni în față
Nimic să nu-l mai simtă, nimic să nu-i răspundă
Din trupul fără freacă ori un fior de viață.
Vei sta întins în raclă senin ca o fecioră
Ș'n ea când licări-vor în preajmă-mi lumânări.
Mi s'o răstrânge chipul de cea din urmă oară
Iar ochii, ochii cari mi se-afundau în zări
Vor fi de mâini pioase acoperiți deodată
Ca nici o amintire să nu vorbească'r e
Ca nici un gând întrânsii să nu lase vre-o pată
Din sbuciumul pe care cândva îl avusei,
Și singur, de-atunci liber de-a sufletului haină
Și renăscut din moartea ce trupu-mi va fi 'nvins
M'ei afunda cu mintea'n a lucrurilor taină
În puritatea sacră, pe vecei de neatins.

Trad. + IOAN CIORANESCU

Este arta un joc?

VI. EXAMINAREA CRITICĂ A TEORIILOR EXPUSE

În cercetările estetice moderne se constatare de către diferitele școli, că arta nu prezintă niciun scop practic; aceasta, spre deosebire de ideea din antichitate, care cerea artei preocupării utilitare etice.

Dintre școlile moderne, aceea a „jocului” a căutat să se reazeme mai ales pe acest element al inutilității și Kant, ca precursor, formulează atunci arta ca o finalitate fără scop.

În zelul acesta, diferitele ramuri ale teoriei jocului întrebunțază conceptul jocului mai mult, ca o imagine de cât ca un termen propriu zis, așa în cât „jocul” va dobândi neconținute semnificații noi, după cum avem a face cu unul sau cu altul dintre autorii studiați.

Spencer va adăuga mai departe, că un mai când contemplă frumosul, omul este condus de instinctul jocului, că numai atunci este liber de tot și se poate juca, fiindcă stăpânește deopotrivă și forma și rațiunea echilibrându-le.

Jocul schillerian însemnează un echilibru între impresiunile sensibile și orânduirea formală din lăuntru.

Spencer va adăuga mai departe, că un excesiv crescând de energie va face să nască o proporție crescândă de activități și de plăceri estetice și diferitele forme ale artei vor fi, în așa fel, în cât ele să procure un exercițiu agreabil facultăților celor mai simple; arta în genere va face apel în același timp la un cât mai mare grad de emanațiuni înalte sufletești. Acest proces constituie ceea ce se numește jocul estetic spencerean.

K. Lange pretinde apoi că plăcerea estetică e o stare sufletească oscilatoare, o pendulare conștientă și liberă între aparență și realitate, deci un joc.

K. Groos, în legătură cu această explicație a lui Lange, afirmă că jocul mai ales rezultă din faptul, că noi simțim în fenomenul estetic, că suntem cauza apariției.

Iată valorile diferite pe care le dobândește ideea jocului, valori în care singurul element comun este absența caracterului practic al activității estetice. Fiecare din teoreticienii de mai sus vor serie în diferite feluri formula: că arta este în ea însăși și scop și mijloc, sau, că scopul artei este ea însăși și așa mai departe. De aci rezultă pentru autorii amintiți caracterul de joc al activității estetice; în realitate fiecare dintre ei, după cum am văzut, susține puncte de vedere deosebite.

Dintre toți teoreticienii acestia, numai K. Groos consideră jocul ca având — și astfel ciudățenia devine și mai autentică — un oarecare scop practic.

K. Groos susține că jocul în genere este un pre exercițiu al funcțiilor viitoare, este o antrenare a acestor funcțiuni.

El nu va preciza însă, în ce consistă elementul acesta în artă.

În genere toți animatorii acestei școli se gândesc mai ales la creatorii de artă, și prea puțin, dacă nu chiar de loc la contemplatorii de artă.

În ce condițiuni un contemplator de artă ar putea să se joace? Oare con-

templarea luând naștere, ea continuă fără niciun scop? Nu cumva ne găsim în fața unei cauze finale, care acționează contemplarea estetică? Și în cazul acesta ar mai putea fi vorba de un joc în înțelesul schillerian sau spencerean?

*

Nevoia contemplării estetice este resimțită de noi ca un element de hrană sufletească indiferent de rezerva energiei sufletești, pe care am fi siliți să o cheltuim, ca o descărcare sufletească în înțelesul spencerean al cuvântului.

Contemplarea provoacă o descărcare psihică, e adevărat, dar nu, din pricina unei acumulări superflue de forță sufletească.

Am arătat eu un alt prilej că această descărcare e o descătușare, o eliberare de anumite elemente, care înăbușe funcțiunile psihice. E vorba, mai ales, de o prilejire a energiei sufletești, ce s'ar îneca, anchilozând frăgeziunea psihică, tocmai din pricina adoptării unui proces de cunoaștere străin oare cum de elementul fundamental al sufletului nostru. Analiza rațioasă a omului evoluat e o altoire ce sugrumă impulsul natural și organic al sufletului primitiv. Artă ar veni ca un neconținut prilej de a menține fraged sufletul omenesc silit la o evoluție comandată prea categoric din afară, dar prea puțin potrivită cu tendința primară a organizației primitive sufletești. (Considerațiuni asupra catharsis-ului aristotelic).

Deci nu o cheltuire de energie, ci o menținere a energiei inițiale, care, articulată fiind pe planul vieții evoluate a omenirii, constituie în aceste condițiuni, o perpetuă îmbogățire a resurselor noastre sufletești primitive.

În ideea lui Schiller „forma” și „impresiunea sensibilă”, care se echilibrează, ar fi poate tocmai altoirea pe fondul sufletească primitiv al unui țesut abstract analitic. La Schiller însă dialectica e exclusiv metafizică. Și cum conceptul „jocului” nu e decât o imagine ce încrează prin autoritatea kantiană, concluzia lui Schiller ne îndepărtează de punctul nostru de vedere. Echilibrul însă între formă și impresiune sensibilă cerut de un obiect exterior, adică de fenomenul artistic nu poate fi un joc, adică o liberă activitate subiectivă, ci o necesitate instructivă pentru menținerea elasticității și a frăgezimii noastre sufletești, comprimată de înjugarea sufletului nostru la o altă viață psihică.

În felul acesta, când K. Groos formulează jocul ca o necesitate sufletească pentru antrenarea funcțiilor noastre psihice viitoare, principal vorbind, autorul german anulează orice urmă de joc prin analogie, din fenomenul estetic al contemplării. De altminteri K. Groos prin „bucuria de a fi cauză” a creatorului exclude orice discuție cu privire la „jocul” estetic al contemplatorului.

E de reținut însă caracterul de necesitate a „jocului”, pe care Lange sau E. Blaga la noi, prin așa zisa pendulare între vis și realitate au întrevăzut-o

fără s'o precizeze. Explicația lui Lange îmbrățișează și contemplarea, iar necesitatea de a transforma realitatea într'o aparență, adică într'o lume, care să conțină și elementele raționale și elementele sensibile primare ale sufletului uman, numind fenomenul acesta altfel de cât „joc”, — aceasta e o emancipare de sub tutela imaginii kantiene, deși în genere mijloacele de argumentare prezintă contemplarea estetică tot ca un fenomen ludiform.

Când d-l F. Aderca, glosând pe Nietzsche, înfățișează atitudinea contemplatorului ca o atitudine pur spectaculară — contemplatorul în fața artei se găsește ca în fața unui spectacol absolut fără intervenirea nici unui element turburător — autorul român privește fenomenul estetic contemplativ ca o revenire a minții noastre la stadiul primitiv și deși vorbește de „joc”, iar la un moment dat ne spune, că adevărații contemplatori de artă sunt copiii, totuși printr'o altă imagine ne arată pe contemplatori, ca pe niște copii bărași, care altă dată s'au jucat dar acum prin transformarea primei atitudini gustă arta.

*

N'am voit în aceste considerațiuni generale să începem de ceartă pe cuvinte, dacă se numește joc sau nu, fenomenul, de care se ocupă autorii studiați, ci am încercat să arătăm, că departe de a fi o activitate superflua, o cheltuire a unei energii supra abundente, o simplă suprașă de siguranță, artă și în special contemplarea ei corespunde unei adânci nevoi organice de igienă sufletească, căci revenirea la primitivitatea unor funcțiuni articulate însă pe planul evoluat al sufletului omenesc, noi înreținem completând lipsurile de altă dată dar îmbogățim, înviorând și formele inerte ale analizei, la care a ajuns sufletul raționalist.

SCARLAT STRUTEANU

O. BRIESE : STUDIU

Acelaș drum

Când am urcat pentru prima oară colina ce duce spre cimitirul orașului, era pentru a însoți un prieten, care-și ducea părintele la locul de veci. Am privit atunci mormintele cu multă curiozitate, m'am înduioșat în fața unora din inscripții și m'am întors acasă ușoară, cu o urmă de regret pentru acei, pe cari îi lăsam acolo, dinapoia zidului împrejmuitor.

Dincolo, viața mi se păru mai clădită și mai interesantă ca de obicei și mă aruncai în mijlocul ei grăbită s'o trăiesc, cu toate bucuriile și necazurile încercate.

A doua oară urmam carul funebru al unui rude apropiate. De astă dată, pătrunsei în capelă și strigătul de desnadejde al celor rămași, îmi pătrunse în urechi ca un burghiu.

Atmosfera din capelă era pregătitoare pentru acea din mormânt. Aerul lănced și rece îmi îngreuiă respirația și mă gândeam la voluptatea de a sorbi aerul de afară, ca un alcoolice, silit câteva ore la abținerea.

A treia oară fui purtată aproape pe brațe până la groapa, care se căsca lacomă, să-mi înghiță un părinte, drag și prețios prieten. Simții atunci inutilitatea ceremoniilor funerare, cari măresc durerile și mă cuprinsese o revoltă puternică împotriva ciocilor și a tuturor jehlitorilor de circumstanță. Cimitirul luă înfățișarea unui monstru nesățios, în al cărui stomac vor intra treptat, treptat, toți prietenii și toate rudele noastre.

Burghiul desnadejdiei îmi pătrunse în suflet și când ajunsei dincolo de zid, uram viața care își urma nepăsătoare, mersul.

A patra oară deznădejdea mă împinse dincolo de manejul în care se antrenează, în miros de tămâie, lumânări și chiparoase, cei duși pentru totdeauna, pentru viața de apoi, între culise. Acolo unde ființa dragă ție, e spălată de păcatele lumești, de mâini brutale și nespalate, în mijlocul glumilor macabre, ale celor de meserie.

Era o parcelă din trupul meu acolo, pe targa neagră din mijlocul **camerei mortuare**.

Burghiul deznădejdiei îmi sfredelă acūm sufletul și cimitirul mă urmărea ca un coșmar zina și noaptea. Vedeam **camera mortuară**, cioclii, targa neagră și golul care rămăsese în capelă, după scoaterea sieriului.

Mă agățai mai cu înălțare de viață. Ori cât de urâtă, ori cât de grea, e preferabila **camerei mortuare**.

Aveam un prieten jovial, care se amuzase toată viața, făcând pe alții să râdă. Ne-am despărțit râzând din toată inima. Îmi spusese una din cele mai reușite snoave pe cari le-am **auzit** vre-o dată.

Deunăzi, aflai că a fost adus în timpul nopții cu automobilul, împachetat și sigilat, dintr'un oraș de provincie, apoi depus în capela cimitirului.

Familia se ruga în lacrimi să i se îngăduie să-l mai vadă.

„Un pachet sigilat nu poate fi desfăcut înainte de a ajunge la destinație”, i se răspunse.

Respectul acesta pentru sigiliu mă făcu să zâmbesc amar.

Era ultima glumă pe care și-o mai permitea prietenul jovial...

Capela cimitirului întunecoasă și rece, are acum pentru mine, aerul respingător al unui bisturiu înroșit de sângele predecesorului tău pe masa de operație, pe care urmează să-i iei locul.

Tot aici în mijlocul sălii acesteia neprietenoase, cocoțat ridicol de sus, pentru cineva, care peste câteva clipe trebuie să coboare atât de jos, va sta și sicriul lung și subțire, scurt sau diform, potrivit proporțiilor pe cari le voi lua, în care se va adăposti lutul meu.

Poate că nici nu voi mai avea o formă concretă, sau joate că voi forma un pachet sigilat, pe care va fi scris cu cerneală violetă cuvântul „Fragil”.

SARINA CASSVAN-PAS

Un lucru e cert, că voi fi și eu odată cocoțată acolo sus; că aceleași sfernice vor susține lumânările, cari vor plânge eternele lor lacrimi de spermanțet pe postavlul negru, maculat de aceleași lacrimi, de pe catafalc.

Aceleași chipuri consternate. Aceiași oameni nerăbdători să se sfârșească odată și dornici de aer proaspăt, vor înconjura catafalculul...

Simt pământul fugindu-mi de sub picioare și fug fără să mă mai uit îndărăt.

Dincolo de zidul împrejmuitor, în stradă, milogii cu mâinile întinse îngână melopeic aceleași cuvinte.

La dreapta și la stânga cimitirului, cârciumile sunt înțesate de mușterii, cari își beau până și cămașa. Într'o zi tot nu vor mai avea nevoie de ea.

O firmă poartă sugestia titlu: „Aici e mai vesel ca peste drum” Ori și unde e mai bine decât acolo. Și în bordei... chiar și în închisoare. Mă azvârl într'o trăsură și strig birjarului:

— Du-mă unde știi că e mai bine și muzica mai veselă!

Anii trec mai grei, sau mai ușori. Viața e mai dulce, sau mai aspră, dar

Gânduri

Doamna mea, să nu prea regretăm „Jumea bună” dinaintea războiului, căci pe vremea aceea, lumea proastă eram noi...

Ochii cari nu se văd, — se scot.

Vreau să mângâi o pisică și fuge, speriată: plătesc, încă odată, vina semenilor mei cari au lovit...

„Fă binele și aruncă-l în mare” spune o vorbă din bătrâni.

„Probabil, ca nu cumva binele ce l-ai făcut să te arunce în mare el pe d-ta.

Unicul eroism al lașului este să-și îndemne semenii la acțiuni temerare.

Vorba zboară, scrisul rămâne. Rămâne, — dar nu s'aude.

Băta s'o duci dumneata, să nu te ducă ea.

Lasă totdeauna femeilor impresia că ele te-au părsit: e cea mai delicată dintre ironii.

Unii se închipuie crema societății. Și nu sunt decât spuma.

Șarpele nu-l ții legat.

De la o vreme, în țările latine se bucură de mare prestigiu lucrările obscure, în general și cele plictisitoare, în special.

Nu cunosc sforțări mai penibile decât ale celui ce vrea să arate că nu e prost.

Cel ce neagă este, totdeauna, mai tare.

Ideile mari nu încap într'o țară prea mică: iață de ce, la noi toate se învârtesc în jurul persoanei.

Succesul oratoric constă în a servi mulțimilor lucruri pe cari te-ai roși să le spui între patru ochi și, cari, auzite de la altul, te-ar face să-l acuzi de demagogie.

Elocvența este arta de-a proclama, cu emfază, locul-comun: timiditatea îl demască.

Un proverb catalan spune că lanul lângă râu, pomul în drum și femeia la fereastră, n'au un sfârșit bun.

VICTOR EFTIMIU

gândul că va trebui să iau într'o zi acelaș drum stărue hain.

De multe ori tresar în mijlocul nopții, revăd poarta neagră, cu milogi cari îngână aceiași melopee, camera mortuară, capela și sicriul cocoțat ridicol de sus, pentru cineva, care peste câteva clipe va trebui să coboare atât de jos și alerg cu gândul la cârciuma de peste drum, unde golesc însetată pahar, după pahar și adorm cu capul greu, pe un colț de masă.

SARINA CASSVAN-PAS

GHERLA

Ivan Turbină... italian

În valca Someșului, pe timpul luptelor pentru întărirea în domnia Ardealului a urmașilor lui Ioan Zopolia, mai mult în neînțelegere de cât în înțelegere cu Moldovenii, împotriva Ferdinandistilor — Episcopul Oradiei-mari, tiranul protegitor al Izabelei — a ridicat cetatea de pe Someș, ungurește Szamos-Ujvar — românește Gherla.

Accastă cetate, când Ungurii ajung a totputernici în Ardeal, au transformat-o în închisoare de stat, numele ei devenind odios mai ales românilor.

„Gherla“ în care adesea ori s'au lăsat oasele românilor doritori de libertate a ajuns o amenințare tot așa de fioroasă ca și „vin Tătarii“ ori „vin Turcii“.

Odiosul nume al acesteia a trecut de altfel și în părțile noastre, atât de impresionantă era pomenirea lui.

Cetatea s'a arătat demnă de ieziuit întemecior.

Pe la 1763 apoi, aici au fost aduși și colonizați armeni din Moldova.

În urma așezării acestora orașul a luat o nouă dezvoltare din punct de vedere comercial mai ales, dată fiind îndeletnicirea de predilecție a armenilor, prăvăliile încărcate cu felurite mărfuri luând locul caselor sărăcăcioase.

Odată cu așezarea Armenilor s'a schimbat și numirea orașului în Armenienstadt, orașul armenilor.

În 1542 zirurile cetății au cunoscut vitejia moldovenilor conduși de Petru Rareș, în a doua domnie, veniți împotriva întemeciorului cetății, Martinuzzi, iar în timpul stăpânirii lui Mihai Viteazul locuitorii Gherlei ascultară de poruncile lui Aga Lecca ce-și avea reședința în puternicul castel dela Chioara.

Figura noastră reprezintă orașul așa cum se afla la 1735.

MIH. POPESCU

Dacă s'ar fi gândit cineva că la baza cunoscutei povești a prozatorului moldovean, stă un „motiv“ pe care nu însuși l'a născocit, ci „l'a cules“ din gura poporului ar fi fost înduplecat — fără îndoială — să se adreseze folklorului rusec, pentru a determina punctul de plecare: aceasta, prin aluziile pe care povestirea la conține. Când-va, se pare că nici n'a fost cruțat Ion Creangă de oarecari nedrepte învinuiri, provocate tocmai de recunoașterea lui „Ivan“ al său într'o povestire populară rusească.

Iată însă că o notiță, publicată de Al. Popescu-Telega în „Năzuința“ craioveană acum vre-o trei ani (1924/III, Nr. 4-5, pp. 77-78), a atras atenția asupra faptului că în realitate ne găsim în fața unui „motiv“ de folklor, cu circulație tot atât de intensă și în Apus; cu un „motiv“, deci, care aparține întregii Europe și care, prin aceasta, a putut cunoaște și un moment de localizare autohtonă.

În „Istoria și glosarul graiului normand“, Edouard Le Héricher, cita încă din 1880 „legenda“ soldatului Pimpernelle care, nefiind alta decât povestea lui „Ivan Turbină“, era totuși declarată „exclusiv normandă“ atât de citatul autor, cât și de Litré („Etudes et glanures“), mai târziu.

Exclusă probabilitatea că Creangă a cunoscut și s'a inspirat din varianta normandă a povestirii, rămâne totuși stabilit că ea a circulat și în Apus, cu anumite modificări, mai ales în ce privește finalul.

Întâmplarea face să pot semnala astăzi existența aceluiaș „motiv“ și în folklorul italian, astfel că n'ar mai putea rămâne nici urmă de îndoială asupra freevenții și viabilității sale, pretutindeni. Ceva mai mult; atât în varianta normandă, cât și în cea italiană, rezolva-

rea finalului este identică, astfel că am putea vorbi de un „tip“ occidental, față de cel oriental reprezentat — pentru moment — de varianta povestitorului moldovean.

După cum se va vedea de îndată, povestirea italiană, conținând aceleași date primordiale, este lipsită cu totul de dezvoltările psihologice și chiar epice pe care le cunoaște varianta lu Creangă. Urmează numai ca, cercetătorii direct interesați, să stabilească poziția acestuia față de variantele populare și, eventual, de acelea din restul domeniului oriental.

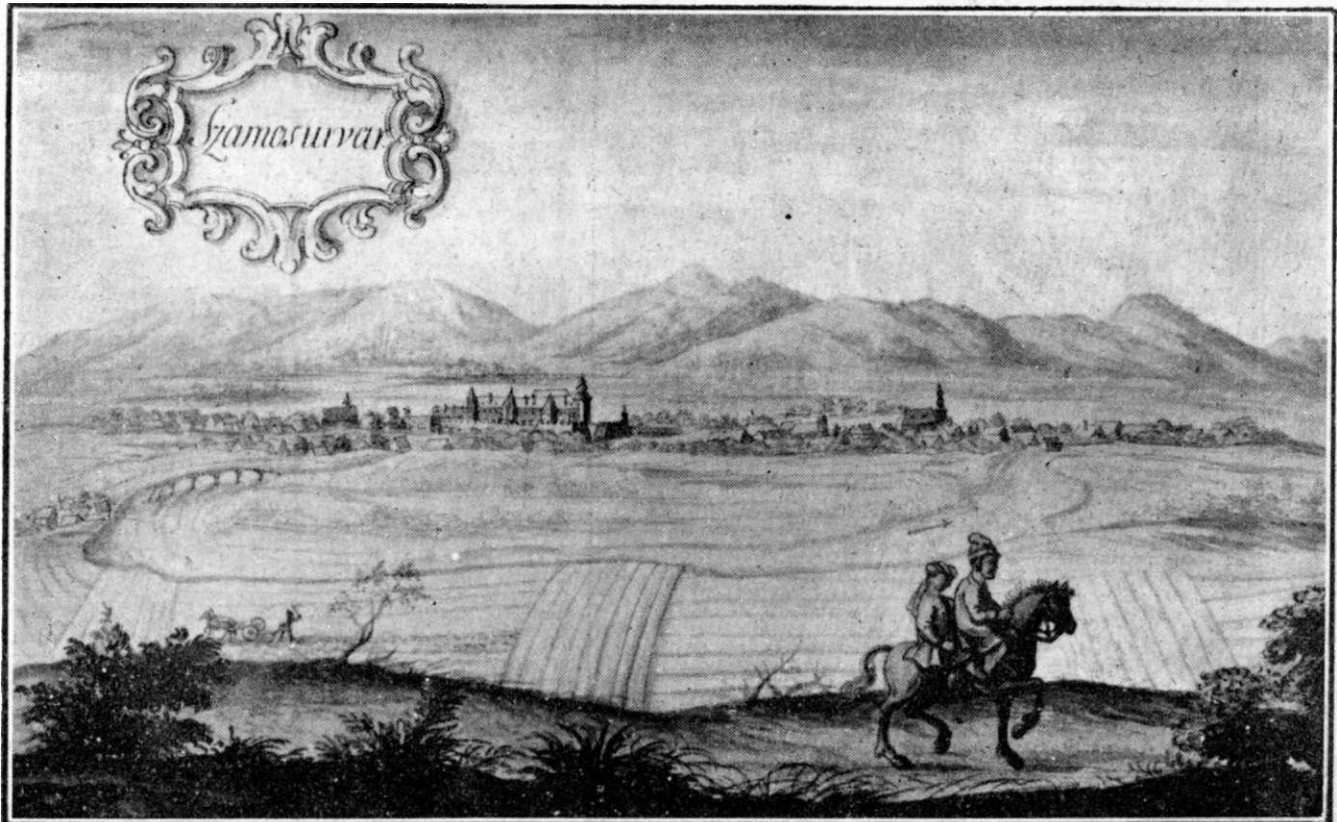
Pentru edificarea acestor cercetători, mă mulțumesc să arăt că varianta italiană a fost culeasă și transcrisă în limba italiană cultă (din dialect), de ilustrul filolog și arheolog Domenico Compăretti, mort acum câte-va luni la Florența. Și a fost culeasă în regiunea din nordul Italiei numită Monferrato, din părțile orașului Alessandria, încadrată vag de centrele: Genova, Milano și Torino.

A fost reproducă apoi de E. Pistelli la urma antologiei sale intitulată „Novelle dal secole XIII al seculo XX“ apărută la 1924 în editura Sansoni din Florența.

Ca adaos la această antologie propriuzisă, se citesc mai multe „novelline popolari“, printre cari (p. 295) și aceea zisă „Il Ramaio“. Este tocmai cea despre care ne ocupăm și pe care o reproducem aci în traducere românească:

CALDARARUL (II Ramaio)

„Era odată unul, zis Caldărarul, care făcea pe fierarul, umblând din târg în târg. Sfântul Petre și Domnul îl gasiră odată pe drum, iar Sfântul Petre îi ceru de pomană. „La drept vorbind n'aș avea nimic să vă dau, dar de vreme ce văd

GHERLA, după un manuscris din sec. XVIII

că sunteți doi desnădăjduți ca și mine, na-vă acești doi gologani și duceți-vă de cumpărați cu ei o bucată de pâine". S-tul Petre îi spuse Domnului: „Atâția bogătași nu ne-au dat nimic, iar acest calic ne-a dat de pomană. Coboară asupra-i harul Tău". „Fie, chiamă-l (spuse Domnul), și tot ceea ce va vrea să intre în tolba sa, va putea să intre". Și așa a fost. De aci s'a întâmplat că odată Căldărarul dădu peste un drac care l'ar fi luat cu el, dar el prinde a spune: „Intră în tolba mea", iar dracul n'avu încotro. Căldărarul se duce la un fierar și spune: „Cât îmi ceri ca să-mi bați cu ciocanu' această tolba?" „Auzi vorbă! nimic", face. Și, tic-tac, tic-tac, tic-tac, i-o ciocăniră atâta că acel sârman drac își simțea toate oasele frânte. Când Căldărarul murmură mer e mai întâi la poarta iadului, Ton, ton. „Cine-i!" „Sunt Căldărarul". „Incuie, incuie poarta" spuse diavolul. „Teleginutul ăla care m'a bătut măr". Pe urmă Căldărarul se duse la poarta Raiului. Numai ce-l văzu Sfântul Petre, îi spuse: „Hei, prietene! Aici mi-ai fost!" „Păi dă, am venit să mă lași înăuntru". „Apoi, de! Știu și eu!". „Dacă-i așa (răspunde Căldărarul), lasă-mă să pun măcar tolba. Sau vrei s'o port mereu cu mine?" „Hai, fie, pune-o înăuntru". Iar când o puse în Raiu, spuse Căldărarul: „Eu în tolba", și așa intră în Raiu.

ALEXANDRU MARCU

ST. TARASOV: FLORI

Reviste și ziare

VIAȚA ROMANEASCA
(XIX, 5, Maiu, 1927)

Cetitorul își amintește de strălucitul debut literar al ieromonahului Damian Stănoiu, debut consacrat și în coloanele noastre. „In căutarea unei parohii", comica odisee publicată tot în „Viața Românească" întrunea însușiri de povestitor încercat, cu o ascuțită băgare de seamă la ipocriziile și cusururile omenești, întâmplări comice peste cari binecuvânta ierător, un zâmbet: de duhovnic sau de resemnat filosof, însă un zâmbet.

Satira ce se desprindea din lăuntru al acestor moravuri monahicești, ne pune în fața unui scriitor, stăpân pe efecte, mai exact, nepăsător de efecte, un prețios observator, a cărui artă surprindea comical la origine: în chiar viziuna firii omenești.

„O anchetă" — nuvela cu care se deschide ultimul număr al revistei ieșene, continuă cu egală strălucire debutul ieromonahului Damian Stănoiu. Aceleași moravuri monahicești, aceleași însușiri de culoare a năvărilor, de sobrietate comică.

Starețul unei bogate mănăstiri, părăt administrației de sus, precătâmpină o anchetă. Protopopul, defensorul eclesastic, pe deasupra, contabilul integru, cunoscut o zi de prânzuri sardanațalice, preumblări pe lac și daruri alese la plecare. Frumusețea e că victimă a anchetei iese contabilul integru, care, necunosător de moravuri și de bunătăți rare, se lăcomeste și a doua zi se întoarce fără de anchetă, doar cu un raport improvizat de protopop și defensur. Inșă pe tema a-

ceasta așa de comună câte scene agreabile, câte observațiuni, ce desvăluire obiectivă de suflători și de ipocrizii. O admirabilă secțiune într'un somptuos stup de trântori lăfăindu-se în plăceri. Cu atât mai prețios tablou cu cât alături de trântori apare într'un moment culminant al nuvelei și roiuul călugărilor mizeri din mijlocul cărora pornise reclamația și cărora protopopul îmbuibat le administrează o aspră dojană. Și totuși nu vă uitați la subiect. Cetiți povestirea, și vă veți convinge că ne aflăm în fața unui scriitor autentic. Iată de pildă o scenă, din neamăratele, cu cari starețul repetă în vederea anchetei și muștrului este personalul stăreței. Vine la rând monahul Ruvim-chelarul.

Monahul Ruvim — chelarul — intră cel din urmă la ascultare. E un călugăr aproape bătrân, mic la stat și cam adus din șale. Are barbă roșie-căruntă și rară, ochi mici, cu lumini verzu și cu priviri piezișe. Vorbuște smerit, cam din vârtul limbii și nu se supără nici odată: când îl ocărăști îți face plecăciune, iar când îl lauzi își împreună mâinile pe piept și închide ochii. Călugării au pică pe el, fiindcă e viclean și pizmatăret, dar părintele stareț, tocmai din pricina acestor însușiri deosebite și fiindcă pe de-asupra mai e și om harnic și chivornisitor, i-a dat slujba de chelar.

— Cum stăm cu vinu', părinte Ruvime? — îl întrebă starețul, întinzându-i dreapta pentru blagoslovenie.

Cuviosul Ruvim înțelese numaidecât rostul întrebării. Și, ca să nu mai piardă vremea cu ocoluri fără folos, cu toate că nu avea în fața lui decât pe părintele stareț, răspunde de-a dreptul ca în fața onoratei comisii de anchetă:

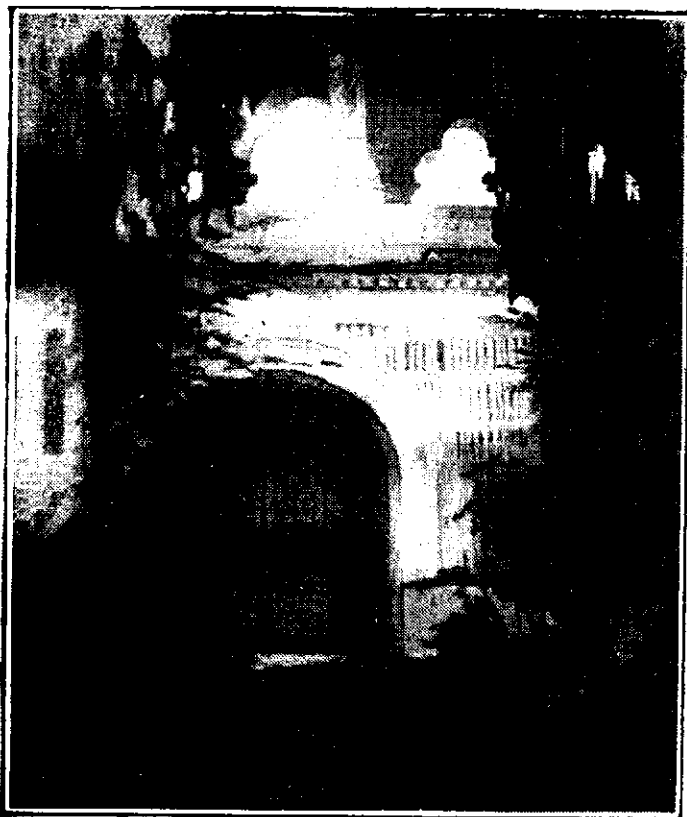
— Cu vinu' stăm cât se poate de prost, cinstite părinte protopop și domnule defensur... că la o zicătoare au plesnit două cercuri și până să bag de seamă s'au scurs peste o sută de vedre. Un butoi de bordo s'a ciumărit și l-am dat la drojdii, să-l facem rachiu, iar scăzământul până la pritic a fost de aproape două sute de vedre... Și unde mai socotiți că chirigii care l-au adus dela deal au furat de-au stins, că a fost numit un călugăr cu ei și n'a putut să-i ție de scurt... că unii o luau fuga înainte, iar alții rămăneau în urmă făcându-se că le-au oboșit caii și nu mai vor să meargă. Și când s'au trimes butoalele dela vie, cotarul a făcut socoteala pe vasele pline, dar ele au fost numai pe trei sferturi... că dacă ar fi fost pline până la vrană, s'ar fi umflat dulul de zdruce-nătură și-ar fi făcut explozie pe drum. Și când e vorba de cât hea obștea, e ceva de speriat! Că se dă la obște de două ori pe săptămână, cu măsura veche... și la biserică în fiecare zi pentru sfânta liturghie... și la ascultători câte-o hărdacă, și la lucrători, și la mosafiri și la bolnavii care vin la sfântul Maslu... și la cerșători la dăm, că de, așa s'a pomenit pe la mănăstiri... Nu mai vorbesc de mosafirii oficiali, pe care trebuie să-i primim cât se poate de bine, că sunt oamnișii stăpânirii... de sticlele și damascenele pe care le golesc ori le ia acasă nide primarul, notarul, perceptorul, jandarmii, administratorul de plasă, seful de Ocol... că de, nu pot să nu le dau că te lovești de ei când nici n'ai gândi, și în tot ceasul pot să facă un rău mănăstirii...

— Dar cu rachiu' cum stăm, părinte Ruvime?

— Da' ce rachiu, cinstite părinte protopop și domnule defensur... că ce bruma s'a făcut l-am dat la obște și la lucrători. Să tot mai fie acolo ca la douăzeci de vedre — și astea, numai fiindcă am făcut economie strâmbă.

— Da' de vre-o patru boloboace care au esit, noaptea, pe sub ascuns, din pivnița mănăstirii, pentru a se aseza într'ale unor cărețari de prin satele vecine, ce știți, părinte Ruvime? — întrebă starețul cu ochii închiși.

— Să iasă boloboace de vin, noaptea, pe sub

C. VLADESCU : PEISAJ

ascuns, din pivnița mănăstirii? Ferească Dumnezeu și Maica Domnului, domnule defensor eclesiac, să se întâmple așa ceva în mănăstirea noastră!.. Poate cumva în timpul altor stăreți... dar sub sfinția sa părintele Glicherie, care poartă atâta grijă de mănăstire și face economie și ține toate lucrurile din scurt... unde s'a pomenit una ca asta?..

— Ai întrecut pe dracu', Ruvim! — Iăudă stărețul iscusița chelarului. Cu tine nu mai avui nevoie să fac școală, cum am făcut cu ceilalți!..

— Apăi de, cinstite părinte, — răspuse Ruvim, pe alt ton, — cu sunt călugăr și călugărului îi scrie să nu iasă din cuvântul stărețului!..

— Niciodată nu m'am îndoit de preceperea ta și de smerita sumpere pe care o ai față de poruncile mele... Vezi, ai grijă acu' și de b'etu' Macarie... să nu se scoale măcar două zile din pat.

Cuviosul Ruvim făcu o plecăciune adâncă și, în tăcere, după cum intrase, se strecură pe ușă afară, ca o umbră.

Desbătând identificarea, ce se obișnuiește în estetica modernă, între creație și emoție artistică, (precum la Seailles: „gustul e o adevărată artă; a te bucura însemnează a crea... raport ce a dus la justificarea impresionismului dl. Tudor Vianu stabilește un luminos *distinguo* între emoție și creație și sfârșește prin a opune impresionismului, adevărata atitudine critică, aceea care înăbușe emoția nudă, raportând-o la tehnica artistului.

Creația, pentru artist, a fost treptată justificare a unei intuiții inițiale. Acum când stă și privește în urmă, fiecare moment particular al operei sale îi apare artistului, ca mai mult sau mai puțin adaptat intuiției pe care trebuia s'o justifice. Atitudinea sa este deci absolut tehnică și din ea pornesc modificările de la derulere main pe care artistul le aduce operei sale. Alta este situația noastră. Opera a fost pentru noi cucerirea progresivă a unei intuiții finale. Când ajunși acum la capăt, considerăm trecutul emoției noastre, fiecare element par-

ticular, resimțit la timpul lui ca suficient și înzestrat cu o finalitate proprie și locală, se îmbogățește cu o semnificație nouă și mai adâncă. Înțelegem mai bine pentru ce artistul a întrebuițat cutare și cutare situație sau valoare plastică sau rămânem nedumoriți de ce le-a întrebuițat tocmai pe acelea. Emoțiile estetice primitive, la care impresionismul pare a rămâne totdeauna, i se adaugă astfel admirație sau îndoială în ce privește dibăcia artistului. Sunt unele persoane la care acest din urmă sentiment dobândește preponderanță și atitudinea lor se apropie oarecum de aceea a artistului la sfârșitul procesului de creație. Abia atitudinea despre care vorbim este aceea critică. A face critică înseamnă prin urmare a ocupa punctul de vedere al artistului care își consideră opera terminată. A face critică mai înseamnă însă a înăbuși emoția nudă, în avantajul comparației ei cu tehnica artistului. Se vede bine acum de ce este insuficientă situația criticului impresionist care speră totul dela simpatia emoționată cu opera, memită să-i deschidă și ultima adâncime a sufletului artistului, pe când aceasta pare a fi numai un punct de pornire pe care reflecția tehnică trebuie să-l completeze, pentruca sufletul artistului să-și destăinuiească natura adevărată a proceselor care l-au cutreerat.

Analiza ne arată astfel, că dacă contempla-torul, abandonat cu totul emoției sale, se identifică vreodată cu artistul, aceasta se petrece numai prin ceea ce în aceasta din urmă este cu totul rudimentar și nedefinit. Orice încercare de a cuprinde mai adânc sufletul artistului, trebuie să întrecă acest moment și să înțeleagă acea specifică luptă a motivelor din sufletul său, al cărui rezultat este potrivita adaptare a operei materiale la intuiția formală din care ea decurge. Această încercare de comprehensiune nu mai este însă o emoție, ci un act rafinat de reflecție.

Din restul sumarului, de reținut: „Disociații” de M. Ralea o paralelă între societatea din timpul literaturii lui Carageale și aceea de astăzi. (...) O nouă lume, pentru pictura căreia umorul nu va mai fi de-ajuns. După toate aparențele ieșim din

epoca Carageale și intrăm în epoca Balzac”), „Valori umane”, de Paul Zarifopol; „Natură moartă”, versuri de Dragoș Protopopescu; „Regele E-dip. traducere de G. Murru; „Biserica și problemele sociale” de Pr. C. Dron.

ROMA

(VII, 2, 1927)

Revista de curând renovată a „Institutului de cultură italiană”, și care apare sub direcția d-lui profesor Ramiro Ortiz, și sub redactoratul d-lui Al. Marcu, aduce în ultimul-i număr conferința d-lui Ramiro Ortiz: „Catholicism și fascism”. E un imn, pe cât de călduros, pe atât de documentat, pentru preamărirea romanității, mai exact a evului mediu pe care-l înfățișează credincios, catolic și roman și pe care-l opune germanismului, Renașterii și protestantismului. Desprinde din această așa de strâns-unitară pleoarie, fragmentul în care d. Ramiro Ortiz vorbește de continuitatea civilizației romane în aceea a Evului mediu, temă predilectă, de altfel, a științei moderne:

Este acum definitiv stabilit că pastourela franceză, care pare a fi un produs al societății feudale, nu este decât continuarea unei forme particulare a poeziei bucolice latine; că les fabliaux sunt strâns legate de *Mimili și atelanele latine*; că *goliarii* nu erau studenți rătaștori din universitate în universitate, ci profesori; că *truverii, trubadurii și longleurii*, când nu erau ei înșiși persoane culte care învățaseră latina în școlile călugărești, brodau pe materialul oferit lor de eclesiacii diverselor mănăstiri, în jurul cărora s'au infiripat legendele epice și cântecele lirice; că figurația plastică medievală a artelor liberale, a deosebitorilor vârste ale omului, a lumilor, a anotimpurilor, etc., este în corespondență directă cu figurația plastică latină; că însuși feudalismul, după Fustel de Coulange, nu este decât evoluția raporturilor, existente în dreptul roman, dintre stăpânitorii pământului și țărani care îl lucrează și îl locuiesc.

Epocă de obscurantism Evul mediu, care a produs pe Sfântul Toma d'Aquino, pe Sfântul Francisc, pe Sfântul Dominic și pe Dante Alighieri? Invechită filozofia Sf. Toma, filozofie care în vremea noastră a reînflorit în *neo-scolastica* părintelui Gemelli, a lui Chiocchetti și a atâtor alții, foarte însemnați cugetători?

Din punct de vedere social, organizațiile și statutele corporațiilor medievale de arte și meserii, conțin principii vitale pline de atâta înțelepciune civilă și așa de puțin învechite, în cât au inspirat lui Gabriele d'Annunzio acea constituție a sa dela Fiume, care nu e numai o operă de poezie, dar un genial document al înțelepciunii legislative italiene, la care a colaborat unul dintre cei mai mari economiști și sociologi italieni, vreau să spun *Maffeo Pantaleoni* și în prezent a atras atenția lui *Mussolini*, care, pregătindu-se să renoveze bazele reprezentanței politice în adunarea legislativă a națiunii, n'a ținut seamă de sindicatele socialiste, ci tocmai de aceste glorioase corporații de meserii medievale!..

În sumar: Cinci comemorări (Virgiliu Machiaveli, Foscolo, etc.) de Al. Marcu; B. Cellini de G. Călinescu; Pesimismul pasiunii d'annunziene de A. Belciugăteanu; traduceri din Petrarca, Foscolo, Machiavelli.

Interesanta scrisoare a lui Vegezi Ruscala către Vasile Alexandru, publicată de d. Al. Marcu, care anunță și o monografie despre Alecsandri și misiunile lui diplomatice în Italia.

SOCIETATEA DE MAINĂ

(IV, 27-28 : 10 și 17 Iulie 1927)

„Afacerea optanților unguri din România” formează obiectul unui articol al d-lui N. Dașcovici : Despre „Metapolitica” —, nou aspect al umanitarismului — scrie d. Eugen Relgis ; o cronică literară în legătură cu tema istoriilor literare (în special a d-lui Iorga) subscrisă de Radu Dragnea, un bogat omagiu pentru regretatul savant Vasile Pârvan iscălesc d-nii : Ion Clopoțel, N. N. Mateescu, N. Iorga.

Din amintirile d-lui **Domin Popescu**, membru al școlii române din Franța și care a fost tovarășul de două săptămâni al profesorului Pârvan, la Paris, aceste rânduri, de pioase „ultime amintiri” :

Acum vreo trei săptămâni primesc o telegramă, prin care „Magistrul” îmi anunța sosirea la Paris. Știam că fiind bolnav, plecase la Baden-Baden, dar nu știam că era grav bolnav. Miezul nopții la Gare de l'Est ; Pârvan coboară singur din vagon. Fața lui, de obicei atât de energetică, e palidă, obosită și de o neputință care te înfioară. Prin ochii săi, atât de vii, măritți acum de suferință, trec, din când în când, lucirile unei dureri imense, durerea sălbatică a unui om, care știe că e pierdut, care nu mai speră și care în durerea lui se crede singur și părăsit. O dacă ar fi știut că-și iubiă și cum îl iubiă...

Atunci, în automobilul care ne ducea spre hotel, văzându-l atât de tăcut, cu ochii prăvăliți, fără să vadă, am înțeles că am în fața mea un om frânt, un om condamnat și așa fi vrut atunci să-i iau mâna, ca unui copil și strângându-l la pieptul meu să-i spun vorbe calde de mângâiere, să-i redau toată nădejdea într-o viață, care pentru el a fost atât de tristă.

Da nu trebuia să rămân cu impresia aceasta, înconjurat de prieteni, înconjurat de colegii săi de la Sorbona, cari veniau să-i spună admirația pentru geniata lui **Getica**, Pârvan renăște. El vedeam aproape zilnic. Luam masa împreună la un restaurant de lângă Odeon. Când timpul era frumos, făceam drumul acesta pe jos. Trecând prin grădina Luxemburg, se opria să privească grupuri de copilași, jucându-se în lumina albă a soarelui. Simțeam cum veselia aceasta, soarele cald, toată armonia pură a Parisului scilicet în lumină, îi redau speranța. Cuprins de vesellie îmi vorbea, cu rezerva lui atât de spirituală, făcând planuri pentru viitor. Planurile unei munci imense și admirabile, cari s'au dus toate acum și la cari gândindu-mă, mă îngrozesc cât am pierdut și ce gol imens lasă Pârvan în urma lui.

În curând, Pârvan nu mai era un om bolnav. Medicii îl asigurau că în curând va fi complet vindecat, că o ușoară operație de apendicită îi va reda sănătatea.

Într-o Duminică am plecat la St. Germain-en-Laye, să vizităm muzeul de anticități. Din când în când însă devenia tăcut și atunci prevedeam, pentru o clipă, pe omul din Gare de l'Est. Și acum, știindu-l mort, mă întreb dacă toată veselia lui nu a fost o admirabilă stăpânire de sine, dacă în fondul sufletului său nu purta încă certitudinea stărsitului și văzându-se înconjurat de dragoste voia să nu neliniștească pe cei cari îl iubiă.

Îl revăd în seara plecării sale, în Gare de l'Est. Câtă deosebire între omul care pleca acum vesel, glumind cu prietenii cari îl însoțiseră la gară, și cel care sosise cu două săptămâni înainte, palid și trist. Îl revăd, și-l voi revădea toată viața mea, la fereastra vagonului, când trenul se puse în mișcare, strigându-mi săgălnic, cu un zâmbet bun, luminându-mi fața : „Să trăiești, d-le Secretar”...

PENTAPOLIN I.

Cronica teatrală

TEATRUL DE CARTIER. — TEATRUL NOSTRU. — UN REPERTORIU ȘI UN ANSAMBLUL—BAEȚAȘUL TATEI

Descentralizarea culturală a Capitalei, descentralizare dusă așa de departe, dar și așa de imperfect, adeseori, de prolificitatea Ateneelor culturale, a reperutat vara aceasta unul din cele mai frumoase succese. Primăria de Verde îi revine meritul de a fi înțeles și subvențit ideii unui teatru de cartier. Nu doar că lucrul nu se obișnuia în timpul verii, de ani și ani în urmă până în zilele noastre.

Vara e lăsată răsului și Capitala a învățat de timpuriu, să se înveselească fie la comedile ingenios localizate, fie la operele picante, fie la revistele bogat montate, cu baleturi apetisante și spirite mai mult sau mai puțin dubioase. Totuși de multă vreme, Capitala n'a cunoscut un teatru de vară, așa de unitar ca direcție de artă ca încercarea Primăriei de Verde, din cartierul Griviței.

„Teatrul nostru” — așa se numește înjghebură despre care vorbim n'a avut însă norocul să întâlnească numai o bunăvoință edilitară. Un organizator, călți la direcția de scenă a Teatrului Național din Cluj, d-l Sică Alexandrescu, a reușit

samblu unitar, de o perfectă armonie artistică, dar și un repertoriu din cele mai alese.

„Teatrul nostru” și-a deschis stagiunea cu farsa lui Carageale : „Dale Carnavalului”. Era un delicat omagiu, un simbolic act de venerațiune să se înceapă o activitate închinată frumosului dramatic, sub egida acelui spirit satiric, neîntrecut până astăzi, mare meșteșugar al teatrului, totodată, care a fost Carageale. A fost însă și ceva mai mult.

Am urmărit totdeauna cu deosebită curiozitate, resuscitării caragealești pe scenă și întotdeauna ne-a surprins acul naftalinizat pe care-l luau interpreții, conștiința exterioară cu care-și regisau rolurile, artificialitatea, stângăcia cu care trăgeau sforile. Sunt eroii lui Carageale niște fantoze ? Se prea poate. Pe scenă însă, aceste fantoze trebuie să-și aibă individualitatea lor distinctă, să fie însuflețite de un resort intern și nu agitate de o ață prea albă. Cu rare excepții, Naționalul nu ne-a dat până astăzi un adevărat Carageale. „Teatrul nostru” i-a fost rezervată onoarea să realizeze din materialul așa de hibrid, așa de artificial, așa de puțin comic în realitate al farsei „Dale Carnavalului”, un spectacol veritabil — Carageale. Și lucrul a fost cu puțină numai grație acestui mănunchiu de comedieni, care se confundaseră cu tipurile farsei caragealești. Extraordinarul Crăcanel al d-lui Ion Morțun, cosmeticatul Nae Gîrimea al lui Ghibericon, Catindatul lui Vasile Brezeanu, Mița Baston a d-soarei Toto Ionescu, sunt creațiuni de prima calitate și care trebuiesc reținute în filmul autenticului Carageale, alături de Cetățeanul turmentat al lui Iancu Brezeanu, de Cațaveneu răposatului Iancu Niculescu sau de Rică Venturiano a lui Pop Marțian.

ION MORȚUN

să alcătuiască un ansamblu din cele mai desăvârșite și să dea unei grădini periferice, strălucirea și sveltețea unui adevărat teatru bulevardier. Ar fi suficient să amintim că în fruntea ansamblului stă marele comedian Ion Morțun, sobrul interpret al teatrului rusesc, ineputabilul fantezist al vervii comice, pentru a înțelege sub ce stea favorabilă avea să evolueze „Teatrul nostru”. Ceea ce s'a văzut, în special, cu prilejul ultimei premiere „Băețășul Tatei”, jucat în condițiuni excelente de către ansamblul „Teatrului Nostru” și fără de aportul protagonistului Ion Morțun.

TOTO IONESCU

SICA ALEXANDRESCU

Dar ceea ce a izbutit să realizeze d-l Sică Alexandrescu nu este numai un au-

„Cinematograful”, excelent localizată comedie a d-lui Paul Gusti, a cunoscut la „Teatrul Nostru” un succes pe care, singură tehnica repertoriului l-a putut întrerupe. Iesușiți fâuritori de tipuri, actorii „Teatrului Nostru” au făcut din „Cinematograful” cea mai delicioasă colecție comică. Bonomia lui Morțun, glionioul de calitate a lui Vasile Brezeanu, pitorescul fiorosului măcelar al lui Ghibericon, sau dulcele moldovenism al lui Toneanu, n'au cruțat de fel casadele de ilaritate de care erau inundate.

La ora la care scriem, a treia comedie a „Teatrului nostru” s'a îmbarcat într-o serie așa de furioasă și râsul, contagios

prin definiție, a cuprins atâta mulțime de spectatori că rândurile acestei cronici nu-și caută nici o justificare profesională. Scriem mai mult ca o dovadă pentru marea faptă artistică a „Teatrului nostru”. El a ilustrat în chip desăvârșit că arta adevărată nu trebuie să facă concesii și că ea nu repugnă marelui public. Pentru această lecție, dată tuturor întreprinderilor de teatru, în special, de vară, „Teatrul nostru” merită toate laudele.

Și-acum câteva cuvinte despre ultima premieră. E o comedie de situații, care de care mai comică, pe o temă idilică aproape, în zilele acestea când adulterul e de rigoare în teatru și când revistele

IONESCU-GHIBERICON

de vară au instalat buduarul nupțial pe scenă în vecinătatea baletului drapelilor, alintat de potpuriul cântecelor naționale, „Trăiască Regele”, implicit.

Nu vom povesti această farsă, pentru că o farsă nu se povestește și pentru că, de bună seamă, puțini sunt acei cari n'au aplaudat admirabilul joc al ansamblului și calitatea excepțională a comediei. Voi remarcă însă jocul îndrăcit al neastâmpăratului Puck din „Visul unei nopți de vară”, d-soara Toto Ionescu, ale cărei însușiri de fantezie și de naturaleză au confirmat-o ca pe una din valoroasele elemente comice ale Naționalului.

D-l Constantin Toneanu, în Jimmy Scott are una din cele mai desăvârșite creații. Ea vădește o bogată imaginație și clasează pe comedian între așii tinerii generații de comici. Jocul său a fost complex, nuanțat, cu nenumărate variațiuni de efecte.

Revelant, întru totul, a fost pentru noi, jocul lui Ghibericon. William Harisson al său ne-a plăcut în deosebi. Nu vom povesti astăzi și în acest loc ce amintiri din junețu ne leagă de actorul Ghibe-

C. TONEANU

ricon, cu ce emoții l-am urmărit de la examenul conservatorului, dela primele ansambluri ale fostului teatru „Comedia” din vremea lui Achil Popescu, pentru

INTRE SPECIFIC ROMANESC

ȘI
FUTURISM- Jalnica tragedie a unui june pictor
român -

IV.

Scrisoarea pictorului nostru, încează astfel :

„...Fui literalmente uluit, Eram așa de sigur că suntem întâmpinați de bandiți deghizați în jandarmi, și că nu mai e nici o scăpare pentru noi, încât posibilitatea de a-i răzbi prin violență o simțeam mai dinainte exclusiv, cu atât mai mult cu cât nici eu, nici doctorul nu avusesem prudența să ne înarmăm, așa cum, riguros, cer vremurile actuale.

Doctorul scoase portofoliul și vărsă conținutul în mâinile banditului de la volan. Acesta răscolii, mai mult plictisit de cât furios, hârtiile, le înapoie cu dispreț și — se urcă, în față, lângă prietenul meu, care părea imperturbabil.

Mașina porni, încet, urmată, pe jos de ceilalți doi bandiți.

Rămăsei însă într-o desăvârșită stupefacție, când văzui că mașina noastră intră pe bariera unui sat... și se opriște în fața unei secții de jandarmărie, în ocolul căreia mușuroian cu freană mare mi de țărani — și sute de soldați în echipament de război.

Doctorul sări din mașină și, dând să urce treptele de piatră ale așezământului de ordine, fu întâmpinat de situa-

ca mai apoi să-l pierdem, anexat Teatrului Național din Cluj. Cunoșteam inteligența lui, variațiunea infinită de tipuri, de care era capabil, magistrala-i întințită comică, l-am aplaudat în apariția măcelarului din „Cinematograful” și totuși l-am fi vrut într-un rol mai omeneș, de un comic mai interior. Nu ne-am înșelat să-l așteptăm. William Harisson e un astfel de rol. Oricum un pasaj spre astfel de roluri. Sunt în Ghibericon două surse comice: una de șarjă accentuată și alta de umor delicat. Dacă apreciem șarja conștientă, stilizarea caricaturală care reduce pe om la scheletul comic din el, darul de a fixa o mască, un tic, într'un cuvânt, un tip, și mai mult apreciam la comedian, umorul care luminează cu o dureroasă veselie, existența. Este comicul de umanitate lăuntrică, pe care Ghibericon îl are din plin, pe care rolul din „Băceșul Tatei” l-a pus în evidență și pe care o activitate în slujba unei scene și unui repertoriu statornic l-ar favoriza și mai mult.

Și pentru această verificare definitivă aplaudăm încăodată ansamblul dela „Teatrul nostru” și toate energiile care s'au înfrățit să ne dea, în Bucureștii tuturor experiențelor teatrale, această lecție de artă culturală.

deconeciant de solemnă a unui căpitan cu fața proaspăt rasă și capul, quasi pătrat, băgat până la orbite într-o cască nouă. Doctorul salută politicos și elegant. Căpitanul, cu ținuta rigidă, mâinile în solduri și picioarele răschitate, arogant într'un enorm V răsturnat, izbucni, fără ca doctorul să fi grăit încă nimic :

— Cine ?.. Fostim ?.. And ??? Să i-o spui lui mută !!.. Lui mută, mă tipule, auzi ? !.. Lui mută dela Manuțanță, să i-o spui — nu mie !!!.. născătoare năne-ta de... tărtau !!!..

Doctorul, vesnic imperturbabil, băgă din nou mâna în buzunar și scoase iarăși voluminosul său portofel. Trase din el un teanc de hârtii, le întinse, cu grație, căpitanului, care, snucindu-le furios, începu a le cerceta cu fierbere și scârbă. Apoi pe nesimțite, răschitura picioarelor militare își diminueă unghiul gigantic, până ce ambele călcăie se întâlniră și pintenii, legați în curele cu alămuri, zângăniră scurt și argintat — ca un mic icnet de lașitate.

Știam că doctorul meu e profesor universitar și poartă, în armata rezervelor, gradul de colonel. Imi explicam, așa dar, atitudinea subit civilizată a căpitanului — dar nu mă puteam încă desmetici asupra împrejurării bizare în care ne aflam și, mai ales, nu dăduim să răzbat cu priceperea dacă ne găsim între bandiți deghizați sau în mijlocul unei adevărate ostiri românești.

Misterul s'a deslegat curând.

Căpitanul se precipită spre mașina în care mă aflam prizonier — (doctorul mă încuiase autornat încă dela plecare) — și liberându-mă cu ajutorul unei chei pe care i-o dăduse prietenul, mă ajută să scobor, zicându-mi :

— Vă rog, tare mult, domnule pictor să puneți un cuvânt bun pe lângă d. colonel să nu mă frece după ce-o ajunge la București.

O făcui fiartă — dar fără intenție. Dealtminteri, vă spun pe onoarea mea, nici nu-mi stă în temperament, fiindcă, poate — ați auzit — sunt și eu artist... public de trei ani la... «H P₂ O R³».

— ? !..

— Da... revista noastră... național-futuristă. Știți că și Marinetti e fascist.

— Prieten cu Mussolini.

— Pozitiv !.. încă din copilărie !..

— Din copilărie...

— Pe onoarea mea !.. Crezul nostru e simplu : arta este dinamism exprimat formal. Dinamismul e o consecință a circulației. Circulația e sângele care vehiculează...

— Interessant...

— Sângele e al artistului.

— Firește...

— Artistul este al neamului...

— Mai vorbă...

— Neamul este națiunea. Deci futurismul trebuie să fie național... trebuie să reflecte idealurile națiunii, trebuie să militeze pentru triumful ideii naționale...

— Domnule căpitan, dar asta e tare interesant !..

— Nu-i așa ?..

— Foarte interesant !..

— Domnule pictor sunt fericit că...

— Extrem de interesant !..

— Imi dați voie ?..

— Mă rog...

— Căpitan Romeo Ionescu-Stop...

— Incântat... încântat... încântat !..

E C O U R I

REGELE FERDINAND I

Ctitorul întregirii neamului, Regele Ferdinand I s'a stins.

Un neam întreg îl însoțește la mormânt. Cultura românească se asociază acestui doliu național.

Ea deplânge pe sprijinitorul cărților, al fundațiilor culturale, al așezămintelor religioase.

La pierderea acestui Mare Voevod, cu elavie se adaogă și

„Universul Literar”

SUBIECTUL

Călătoream, zilele acestea, la o oră mai puțin aglomerată, într-unul din tramvaiele noastre comunale. Lectori asidui, cum sunteți, vă amintiți de sigur de poezia înghesușii tramvaiului, pe care d-na Hortensia Pașadat Bengescu a fixat-o într-o inimitabilă schiță. Este însă vă asigur, și o poezie a tramvaiului descongestionat. Mai bine zis o bună stare. Găsești un fotoliu vacant, citești în tihnă paucartele, reclamele sau avizele, privești pe fereastră și te surprinzi de nou-tatea peisajului, pe care călător grăbit azi, abia, îl descoperi pentru întâia oară, o fațadă ieșită ca din pământ, în curți prelungi ca niște tunele, chipuri din altă lume, etc., etc.

Călătoria de lângă mine scoase din poșetă o broșură de roman senzational și cети. Citea, stație de stație și nimic n'ar fi înduplecat-o să-și ridice ochii de pe scumpele rânduri. Bănuiam materialul și totuși, îmi ziceam: cu noile descoperiri, epoca aceasta de mașinism, de accelerație, de mistere desgolite, de radiofonie și de sboruri peste oceane, desigur va mai fi schimbat ceva și din fizionomia romanului senzational. Îmi aruncei ochii: — „Ei bine, nu! pe viul D-zeu, zise Contele, fapta voastră e un adevărat sacrilegiu. Voiu apela la justiție și voiu avea copilul”. — „Copilul?! Nu înainte de a trece peste cadavrul meu, gemu Contesa și se prăbuși pe scânduri, cu un șgomot infernal”.

Nu-mi credeam ochilor. Dar călătoria ceea și pe fața ei dialogul conților brăzda fiori de autentică împărtășire. Fericită muritoare, îmi ziceam, pentru care realitatea dispăre în fața ficțiunii, fericită artă, fericită autori. Isolată, ca Robinson, în insula lecturii ei pasionale, cetitoarea dădea pagină de pagină. Tramvaiul străbătea orașul, cu viață curentă ca aceea a călătorei. Dar din paginile de maculatură a fascicolei senșionale, răsăreau mirajii madreporice, interese captivante, destine în hora căroră călătoreca se prinsese de mult, și n'avea de gând să iasă până la ultima filă a romanului.

Era vraja subiectului. A subiectului din file sau a subiectului din ea?

A subiectului povestii de autor sau al subiectului pentru care înțina ei, sufletul ei avea un loc vacant de mai înainte?

Pentru că de bună seamă nu există subiecte în sine. Există o apetență a cetitorului la care răspunde sau nu scriitorul. Există însă cetitori de tramvaie și de trenuri pentru cari povestirile lui Dekobra sau fascicolele lui Ignatz Hertz alcătuiesc o hrană peste gusturile lor, o lume cancanieră care urmărește și în

lectură continuarea cunetrijilor la care se deda, toată viața, în mahalalele lor.

Există însă și subiecte ce nu pot fi povestite pentru că n'au nimic complicat, nimic din neprevăzutul loviturilor de teatru. Sunt marile subiecte, spirtualizate, ale adevăratei literaturi pentru care întâmplările cad pe al doilea plan sau sunt subordonate sufletului. Sunt subiectele dinlăuntru și care cer cetitori mai puțin grăbiți, înrudiți sufleteste cu eroii sau cu scriitorii acestui fel de subiecte; sunt subiectele care înalță o literatură și prin care literaturile urcă treptele artei superioare.

SFAT PENTRU CUMPARATORII DE CARȚI

Nu cumpărați cărți românești, înainte de a le răsfoi. Nu ca să aflați greșelile de tipar. Pe acestea, orice ați face, nu le veți putea înlătura. Pe cât de mult vă veți munci să aflați greșeli de tipar în cărțile străine, pe atât cărțile românești vi le vor oferi, din plin, pe nemuncite, la toate paginile și la toate răscurile.

Răsfoiți însă cărți românești înainte de a le cumpăra, în special ca să nu aflați aceeași coală de două ori și evident în locul uneia lipsă. E cusurul de care suferă editurile noastre, mai cu osebire. Dar răsfoiți, într-un cuvânt, cărțile românești, înainte de cumpărare, pentru a cunoaște sadismul tipografilor noștri. Tipar neîngrijit, caractere roase, corneală spălăcită, litere sărite, rânduri inversate, hârtie de învelit măslinite, scrijelată, boțită, tăiată oriunde, și la mijlocul paginei uneori, etc., etc. Sunt atributele cu care ne învățase în faza primă tipăriturii editurii literare a Casei Școlilor.

Ne amintim să fi cerut atunci înființarea unui muzeu de monștri ai tiparului, între cari, un anumit Terențiu editat de Casa Școlilor ar fi ocupat întâiul loc.

Sunt atribute pe cari le veți înalți astăzi în tipăriturile editurii de geamantane și scrumiere de lux, Sococ et C-nia. Răsfoiam deunăzi al cincilea volum din „Criticile” lui Gherea. Ne-a trebuit un timp până să aflăm un exemplar de utilizat. Coli repetate, altele lipsă, pagini vulnerate, imagină a unor negustori improvizaji în apostoli ai cărții. Și ne-am adus aminte că la „Sococ” a apărut oribila tipăritură a celui de-al doilea volum din „Viețile Sfinților” de Sadoveanu și Pătrășcanu și mai ales, o nouă ediție din Criticile lui Maiorescu.

Înființăm cenzură pentru toate mărunișurile politice, ne lăudăm cu politica culturală și nu înființăm câte un post de jandarmi la poarta fiecărei tipografii; să nu lase să iasă la lumina zilei pe acești monștri ai tiparului, ce ne vor compromite iremediabil.

„PREMIILE NAȚIONALE” ȘI „VIAȚA ROMANEASCA”

Se cunoaște valva stârnită de acordarea premiilor naționale. Se știe și de existența unui oarecare regionalism literar, după care premiile sunt bine sau rău atribuite după cum și laureații sunt sau nu ai provinciei noastre.

„Viața Românească” și sucursala ei bucureșteană „Adevărul literar” nu s'au sfiit să mărturisească în excelența premiilor câtă vreme laureații au fost moldoveni. Cetitorul își amintește desigur de

IN NUMARUL VIITOR

PRINTR'UN SURAS, poemă inédită de George Gregorian.

BAL LA „AUDITORIA” de George Dorul Dumitrescu.

DE VORBA CU CAMIL BALTAZAR de F. Aderca.

IN CURAND

CORIOLAN SECUNDUS, fragment de teatru, inedit de Mihail Sorbul.

studiul d-lui M. Ralea despre Topârceanu, care luă premiul de poezie al anului trecut. Iar anul acesta, „Adevărul literar” a câștigat vâlcareea premiilor și a laureaților, nefiind ei moldoveni.

Iată însă ce aflăm în „Miscelaneea” ultimului nr. din „V. R.”. E un lapsus sau o apostazie?

„Trebuie să remarcăm că în afară de premii și modul lor de decernare o adânc național, etc., etc. Iată de pildă aceste premii. Orice om de bun simț știe că ele trebuiesc acordate în raport cu talentul scriitorilor. De doi ani încoace însă decernarea lor pare că are în vedere nu numai talentul, ci criteriile filantropice sau politice. Dar caritatea în literatură se poate satisface și altfel: ajutorare, burse, etc. Nu e nevoie pentru asta de premii naționale”.

Și ne întrebăm cu cine vrea să fie aspră „V. R.”? Cu d-l Topârceanu, laureatul de anul trecut sau cu d-l Cincinat Pavlescu, laureatul de anul ăsta al premiului național de poezie?

GEOGRAFIE

În „Le Sottisier universel”, rubrica perlelor beotiene, pe care „Mercure de France”, le spicuește pentru fiecare număr, găsim în ultimul (15-VII—1927).

„Femeile nu mai au dreptul să joace în cercurile din Budapesta. Asta-i deciziunea pe care a luat-o ministrul de interne român” — La Volonté din 24 Iunie.

Nu eroarea e interesantă. Francezii au excelat printr-o bogată fantezie geografică. Bucureștii a călătorit, după cât știm, capitală a tuturor statelor din Balcani. E interesant însă că mecalna aceasta geografică esențial franceză, a ajuns să fie ținută într-un „Sottisier” francez.

Inrudirile ne duc, fără voc, la „Le Sottisier” al vigilentului Voltaire, din care extragem:

„Un Roman era savant când știa istoria Romei; un Grec nu știa de cât limba sa și istoria lui Herodot; noi: religie, limbă, matematică, istoria Universului”, etc.

Și, mai ales:

„Cum să atribuim lui Joinville o istorie pe care ar fi fi scris-o la 90 de ani? Se spune acolo că Jourdain vine din Jour și Dain;

că nopțile sunt cu mult mai scurte în Egipt ca în Franța, în August, etc.,

că Babilonul e capitala Egiptului...”